

Miljöanpassad offentlig upphandling

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse Miljöanpassad offentlig upphandling (2006/07:54), två motioner med anledning av skrivelsen och dessutom sju motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2006 som handlar om miljömässiga hänsyn vid upphandling. Motionsyrkandena från den allmänna motionstiden rör bl.a. upphandling av mobiltelefoner, livsmedel och miljöbilar.

Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 13 reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning	7
Handlingsplanen	7
Utskottets överväganden	9
Vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling	9
Kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling	10
Teknikupphandling	13
Upphandling från den bästa kvartilen	14
Upphandling av mobiltelefoner	16
Upphandling av livsmedel	17
Fordonsupphandling	19
Den statliga inköpssamordningen	20
Sociala krav vid upphandling	21
Utbildning och informationsinsatser	22
Uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling	24
Det fortsatta arbetet	26
Hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling	28
Reservationer	30
1. Vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling, punkt 1 (v, mp)	30
2. Kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling, punkt 2 (v, mp)	30
3. Teknikupphandling, punkt 3 (v, mp)	32
4. Upphandling från den bästa kvartilen, punkt 4 (v, mp)	33
5. Upphandling av mobiltelefoner, punkt 5 (v, mp)	34
6. Upphandling av livsmedel, punkt 6 (v, mp)	34
7. Fordonsupphandling, punkt 7 (v, mp)	35
8. Den statliga inköpssamordningen, punkt 8 (v, mp)	36
9. Sociala krav vid upphandling, punkt 9 (mp)	36
10. Utbildning och informationsinsatser, punkt 10 (v, mp)	37
11. Uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling, punkt 11 (v)	38
12. Det fortsatta arbetet, punkt 12 (v, mp)	38
13. Hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling, punkt 13 (v, mp)	39
Särskilt yttrande	41
Miljöanpassad offentlig upphandling (s)	41
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	43
Skrivelsen	43
Följdmotionerna	43
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	45

Bilaga 2

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling**
Riksdagen avslår motion
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 1 och
lägger skrivelse 2006/07:54 till handlingarna.
Reservation 1 (v, mp)
- 2. Kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling**
Riksdagen avslår motionerna
2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkandena 1 och 3–5 samt
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkandena 2, 6 och 10.
Reservation 2 (v, mp)
- 3. Teknikupphandling**
Riksdagen avslår motion
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 4.
Reservation 3 (v, mp)
- 4. Upphandling från den bästa kvartilen**
Riksdagen avslår motionerna
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 3 och
2006/07:MJ266 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 36.
Reservation 4 (v, mp)
- 5. Upphandling av mobiltelefoner**
Riksdagen avslår motionerna
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 7,
2006/07:Fi243 av Max Andersson m.fl. (mp) och
2006/07:So464 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 9.
Reservation 5 (v, mp)
- 6. Upphandling av livsmedel**
Riksdagen avslår motionerna
2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 2,
2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 8,
2006/07:Fi213 av Cecilia Widegren (m),
2006/07:So464 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 26 och
2006/07:MJ267 av Annika Carlsson och Ulrika Carlsson i Skövde
(båda c) yrkande 4.
Reservation 6 (v, mp)
- 7. Fordonsupphandling**
Riksdagen avslår motionerna

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 9 och
2006/07:MJ391 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 34.

Reservation 7 (v, mp)

8. Den statliga inköpssamordningen

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 5.

Reservation 8 (v, mp)

9. Sociala krav vid upphandling

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 11.

Reservation 9 (mp)

10. Utbildning och informationsinsatser

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkandena 7 och 8.

Reservation 10 (v, mp)

11. Uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 9.

Reservation 11 (v)

12. Det fortsatta arbetet

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 12.

Reservation 12 (v, mp)

13. Hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling

Riksdagen avslår motion

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 6.

Reservation 13 (v, mp)

Stockholm den 8 maj 2007

På finansutskottets vägnar

Stefan Attefall

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Stefan Attefall (kd), Pär Nuder (s), Ulf Sjösten (m), Anna Lilliehöök (m), Sonia Karlsson (s), Lars Elin-derson (m), Christer Nylander (fp), Hans Hoff (s), Peder Wachtmeister (m), Agneta Gille (s), Göran Pettersson (m), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s), Emma Henriksson (kd), Mikaela Valtersson (mp), Jörgen Hellman (s) och Per Åsling (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

EG-kommissionen publicerade i juni 2003 ett meddelande där EU:s medlemsstater bl.a. uppmanades att utarbeta treåriga nationella handlingsplaner för hur man tänker öka graden av miljöanpassad upphandling.¹ I Sverige gavs Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram ett förslag till handlingsplan, och myndigheten redovisade i december 2005 rapporten En mer miljöanpassad offentlig upphandling – förslag till handlingsplan (rapport 5520, december 2005). Rapporten har remissbehandlats och beretts i Regeringskansliet. Regeringen presenterar nu, med utgångspunkt i Naturvårdsverkets förslag, en handlingsplan för hur arbetet med miljökrav vid offentlig upphandling ska stärkas.

Utskottet har berett miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig. Yttrandet finns intaget i betänkandet som *bilaga 2*.

Handlingsplanen

Regeringen uttalar att miljöanpassad offentlig upphandling är ett marknadsbaserat och kraftfullt styrmedel för att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och produktion. Miljökrav ställs i dag inte i den omfattning som är möjlig, och den offentliga sektorn bör ställa miljökrav vid upphandling i den utsträckning detta är möjligt enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) och EG-rätten. Enligt regeringen är det angeläget att det finns en handlingsplan med mål och tillhörande åtgärder för att öka miljökraven vid offentlig upphandling. Ambitionen är att minska regelbördan för företag och få fler företag att delta i offentliga upphandlingar, och det är därför viktigt att tydliggöra för leverantörer och upphandlande enheter vilka krav som får ställas. De i handlingsplanen föreslagna målen och åtgärderna bör följas upp och planen bör vid behov revideras.

Regeringen pekar på fyra strategiska områden där det föreslås åtgärder. Det rör sig om styrning av och kompetensutveckling för statliga myndigheter, om att engagera politiker och andra beslutsfattare på lokal och regional nivå för att skapa engagemang hos beslutsfattare att integrera miljöanpassad upphandling i verksamheten, om kompetensutveckling för upphandlare samt om att kunna erbjuda ett enkelt och effektivt verktyg som kan användas för att ställa miljökrav i upphandlingar.

Regeringen anför att miljöpolitiken kan bidra till en stark konkurrenskraft för Sverige på framtida marknader med höga miljökrav. Miljöanpassad offentlig upphandling är ett prioriterat styrmedel inom såväl FN som

¹ EG-kommissionens meddelande till Europeiska rådet och Europaparlamentet den 18 juni 2003 Integrerad produktpolitik, Miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv (KOM (2003) 302 slutlig).

EU och tas bl.a. upp i EU:s förnyade strategi för hållbar utveckling från juni 2006. Under arbetet med att ta fram EU:s nya upphandlingsdirektiv, som antogs 2004, verkade Sverige också för ökade möjligheter att ta miljöhänsyn vid offentlig upphandling.

Enligt regeringen krävs bättre kunskap om LOU bland leverantörer och upphandlande enheter, och handlingsplanen utgör ett första steg för att åtgärda den osäkerhet som råder. Detta gäller inte enbart möjligheten att inom reglernas ram ställa miljökrav, utan även andra hänsyn som sociala krav, innovationsstimulans eller små och medelstora företags situation. När det gäller mindre företags situation anför regeringen att frågan om miljöanpassad upphandling bör samordnas med arbetet med att underlätta för mindre företag att delta i offentlig upphandling.

Regeringen lyfter i handlingsplanen fram att riksdagen under hösten 2006 beslutade att stärka arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling, mot bakgrund av regeringens förslag till anslag i budgetpropositionen för 2007. Enligt riksdagens beslut ökades anslaget 34:2 Miljöövervakning m.m. med 10,8 miljoner kronor till 15,8 miljoner kronor för 2007. Regeringen beräknade i budgetpropositionen därefter totalt 11,7 miljoner kronor per år 2008 och 2009.

Utskottets överväganden

Vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2006/07:54 Miljöanpassad offentlig upphandling till handlingarna och avslår ett motionsyrkande om en alternativ målsättning för den miljöanpassade offentliga upphandlingen.

Jämför reservation 1 (v, mp).

Handlingsplanen

Regeringens uttalade vision är enligt handlingsplanen att myndigheter inom stat, kommun och landsting ställer krav på miljöhänsyn vid offentlig upphandling, i den utsträckning detta är möjligt enligt LOU och EG-rätten. Denna ambition får dock inte innebära att den administrativa bördan för företag ökar eller att företagen, särskilt små, får svårare att delta i offentliga upphandlingar. För såväl upphandlande enheter som leverantörer finns det verktyg, utbildningar och annat stöd avseende miljöhänsyn vid offentlig upphandling.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 1 anför motionärerna att den vision som uttrycks i regeringens handlingsplan är kraftlös och sätter ribban mycket lågt. Enligt motionärerna bör visionen för miljöanpassad offentlig verksamhet vara att stat, kommun och landsting i all offentlig upphandling ställer relevanta miljökrav som utgår från de svenska miljömålen, hållbar utveckling och ett livscykelperspektiv på varor och tjänster.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet anför i sitt yttrande att det, som regeringen framhåller, är viktigt med en vision som beskriver vad som ska uppnås på sikt. Eftersom en vision inte ska vara tidsatt eller specifikt konkret, utan i stället ange vad man ska sträva mot och fungera som en ledstjärna för berörda aktörer, föreslår utskottet att motion Fi5 (mp) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Finansutskottets ställningstagande

När det gäller den övergripande visionen för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling delar finansutskottet regeringens uppfattning att en vision inte bör vara tidsatt och detaljerat specifik, utan i stället kunna fungera som en ledstjärna för de vidare strävandena. Utifrån denna utgångspunkt framstår den av regeringen uttryckta visionen som väl avvägd, och utskottet anser inte att det finns skäl att ändra den på det sätt som föreslås i motion Fi5 (mp) yrkande 1. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kvantitativa konsumtionsmål för den miljöanpassade offentliga upphandlingen.

Jämför reservation 2 (v, mp).

Handlingsplanen

Regeringen uppställer *nationella mål* för miljöanpassad offentlig upphandling, där följande mål eftersträvas till 2010:

- Andelen offentliga upphandlingar med välformulerade miljökrav bör öka.
- Andelen statliga ramavtal med välformulerade miljökrav bör öka.
- Andelen myndigheter inom stat, kommun och landsting som regelbundet ställer välformulerade miljökrav bör öka.

Regeringen betonar vikten av att miljökrav vid upphandling är välformulerade och pekar på de ökade resurser som givits till Miljöstyrningsrådet, som är expertorgan vad gäller hjälp till offentliga upphandlare med att ställa välformulerade miljökrav.

Vad gäller de konkreta *konsumtionsmål* för offentlig sektor som Naturvårdsverket föreslog i sin rapport anser regeringen att konsekvenserna av att ställa upp sådana mål måste utredas närmare. I sin rapport föreslog Naturvårdsverket tre konsumtionsmål att uppnå till år 2010:

- att 35 % av anskaffade personbilar i offentlig sektor uppfyller krav enligt förordningen (2004:1364) om myndigheters inköp och leasing av miljöbilar,
- att 50 % av anskaffad el i offentlig sektor kommer från förnybara energislag, i enlighet med EG-direktiv 2001/77/EG,
- att 50 % av anskaffade glödlampor i offentlig sektor byts ut mot lågeenergislampor som uppfyller energiklass A enligt EG-direktiv 98/11/EG.

Enligt regeringen kan det vara lämpligare att ställa upp olika konsumtionsmål för olika upphandlare. I detta sammanhang framhålls att Miljöstyrningsrådet har en viktig roll att spela genom att ge anpassad rådgivning till olika upphandlare, och även genom att stödja offentliga organisationer som tar fram egna upphandlingspolicyer och handlingsplaner.

Motionerna

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 2 anförs att alla statliga myndigheter bör ges i uppdrag att upphandla med utgångspunkt i de svenska miljömålen.

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 1 anförs motionärerna att en effektiv handlingsplan förutsätter att konkreta mål sätts upp, och att det är beklagligt att de mål som föreslagits i Naturvårdsverkets rapport inte tagits med i regeringens handlingsplan. Motionärerna anser att konkreta mätbara mål till år 2010 ska tas fram för byggsektorn, ekologiskt producerade kläder och varor, upphandling av tjänster och transporter samt energieffektivisering.

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 3 anförs motionärerna att regeringen bör låta de myndigheter som har sektorsansvar på miljöområdet ta fram konkreta nationella konsumtionsmål som är utformade för att offentlig sektor, genom upphandling, ska bidra till att nationella miljö kvalitetsmål och klimatmål uppnås.

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 6 anförs att det behövs tydliga konsumtionsmål för den offentliga sektorns inköp, för att få fart på den offentliga sektorns användning av upphandling som styrmedel och styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion. Motionärerna anser att de av Naturvårdsverket formulerade målen, med tydligt angivna procentsatser och en tidtabell, bör kunna utgöra ett första delmål i avvaktan på att ytterligare mål formuleras med utgångspunkten att nå de svenska miljömålen.

Det anförs i samma motion, *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 10, att regeringen skyndsamt bör återkomma med konkreta konsumtionsmål, med utgångspunkt i miljömålen, som ska användas i den offentliga upphandlingen.

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 4 ansluter sig motionärerna till Naturvårdsverkets mål att andelen offentliga organisationer som regelbundet ställer miljökrav i sina upphandlingar ska öka från 60 till 80 %, och att andelen statliga ramavtal med välformulerade och relevanta miljökrav ska öka från 63 till 90 %. Enligt motionärerna bör dessa mål tas in i handlingsplanen.

I samma motion, *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 5, uppger motionärerna att statliga myndigheter ställer miljökrav i mindre utsträckning jämfört med kommuner och landsting, enligt en rapport från Naturvårdsverket. Motionärerna anser därför att det inom hand-

lingsplanens fyra strategiska områden bör vidtas åtgärder för att fördubbla statliga myndigheters miljökrav vid upphandlingar så att 80 % alltid eller ofta ställer miljökrav vid upphandling i stället för dagens 40 %.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

I sitt yttrande noterar miljö- och jordbruksutskottet att de två EG-direktiv om offentlig upphandling som antogs 2004 (direktiv 2004/17/EG och direktiv 2004/18/EG) innehåller bestämmelser som gör det möjligt att ta miljöhänsyn. Utskottet anför vidare att en proposition med förslag till lagstiftning som inför direktivens bestämmelser är planerad till juni 2007. Därutöver framhåller utskottet att Upphandlingsutredningen i sitt slutbetänkande Nya upphandlingsregler 2 (SOU 2006:28) bl.a. har lämnat ett förslag om att upphandlande enheter bör ställa miljökrav i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Utredningens slutbetänkande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att miljöanpassad offentlig upphandling är ett marknadsbaserat och kraftfullt styrmedel för att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion. Enligt utskottet bör den offentliga sektorn ställa miljökrav vid upphandling i så stor utsträckning som möjligt, i den utsträckning som medges inom ramen för LOU och gällande EG-rätt. Enligt utskottet är det viktigt att tydliggöra för upphandlande enheter och leverantörer vilka krav som får ställas. I avvaktan på den kommande propositionen och den fortsatta beredningen av Upphandlingsutredningens slutbetänkande inom Regeringskansliet anser utskottet att motion Fi5 (mp) yrkande 2 kan lämnas utan åtgärd.

Vidare anser miljö- och jordbruksutskottet att statliga myndigheter, kommuner och landsting bör sträva efter de tre inriktningsmål som anges i regeringens skrivelse, samtidigt som det inte bör fastställas bestämda procentsatser avseende målen. Enligt utskottet behövs det en bättre analys av hur stor del miljökrav vid upphandlingar som är realistisk att uppnå och uppskattningar av vilken kostnad och nytta som kan uppstå vid olika andelar, samtidigt som det är viktigt att miljökraven är upphandlingstekniskt välformulerade. Utskottet noterar att Miljöstyrningsrådet, som är expertorgan när det gäller att ge stöd till offentliga upphandlare för att ställa välformulerade miljökrav, har givits utökade resurser i budgetpropositionen för 2007 för att kunna öka detta stöd. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi4 (v) yrkandena 4 och 5.

I frågan om eventuella konsumtionsmål på produktnivå anför miljö- och jordbruksutskottet att strävan efter enkelhet kan vara en bra strategi, men att det också finns nackdelar med en sådan inriktning. Eftersom det finns så många olika upphandlare kan det, liksom regeringen framhåller i skrivelserna, vara lämpligare att hitta konsumtionsmål för olika upphandlare. Miljöstyrningsrådet kan i detta sammanhang spela en viktig roll genom att använda EKU-verktyget, utbildningar och annat stöd till upphandlare för

att dessa ska kunna ställa välformulerade miljökrav. Dessutom kan rådgivningen anpassas genom att ”paket” tas fram till olika användare. Utskottet anser liksom regeringen att Miljöstyrningsrådet bör utreda frågan vidare och vid behov återkomma med förslag på konsumtionsmål. Med det anförda föreslår utskottet att motion Fi4 (v) yrkandena 1–3 och motion Fi5 (mp) yrkandena 6–10 lämnas utan vidare åtgärd.

Finansutskottets ställningstagande

När det gäller uppställande av kvantitativa krav för miljöanpassad offentlig upphandling, måste den positiva effekten av sådana tydliga och enkla krav vägas mot risken att de siffersatta kraven kommer att visa sig vara mindre lämpliga eller användbara i enskilda, konkreta upphandlingsförfaranden. Eftersom det finns många typer av offentliga upphandlare och upphandlingar görs inom många vitt skilda områden, uppstår en risk för att flexibilitet och möjlighet att ställa lämpliga, fokuserade krav går förlorad. Med beaktande av detta anser utskottet i likhet med regeringen att det kan vara lämpligare att hitta olika konsumtionsmål för olika upphandlare, och att konsekvenserna av att eventuellt fastställa övergripande konsumtionsmål måste utredas närmare innan detaljerade kvantitativa krav förs in i samtliga upphandlingar.

Utskottet ansluter sig även till miljö- och jordbruksutskottets syn på de tre inriktningsmål som anges i regeringens skrivelse och finner därför att det inte bör fastställas bestämda procentsatser avseende målen. I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att de miljökrav som ställs vid upphandlingar är upphandlingstekniskt välformulerade och ger verklig effekt.

Utskottet avstyrker därför de krav på övergripande kvantitativa krav, med utgångspunkt i de nationella miljömålen, Naturvårdsverkets rapport eller andra inriktningsmål, som framställs i motion Fi4 (v) yrkandena 1, 3, 4 och 5 samt i motion Fi5 (mp) yrkandena 2, 6 och 10.

Teknikupphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår, med hänvisning till de av regeringen aviserade åtgärderna i skrivelsen, ett motionsyrkande om alternativa åtgärder på teknikupphandlingens område.

Jämför reservation 3 (v, mp).

Handlingsplanen

I handlingsplanen (s. 25 f.) anför regeringen att Miljöstyrningsrådet bör utveckla EKV-verktyget och i detta sammanhang utveckla möjligheterna till teknikupphandling. Miljöstyrningsrådet bör i samverkan med bl.a. Vinnova, Nutek, NOU och Statens energimyndighet undersöka hur teknikupphandling kan främja innovations- och teknikutveckling

Motionen

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 4 anför att nya marknader för miljöbra, energisnåla varor och tjänster kan skapas om ett större antal inköpare efterfrågar samma produkt. Enligt motionärerna kan miljöprestanda och energieffektivitet i de varor och tjänster som upphandlas bli avsevärt bättre om mer aktiva, riktade teknikupphandlingar genomförs. Regeringen bör därför ge i uppdrag till berörda myndigheter att genomföra riktade teknikupphandlingar, särskilt där sådana kan leda till att nya produkter når marknaden. Krav på riktade teknikupphandlingar kan också skrivas in i åtgärdsdirektiven för statens bolag.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet anser att de åtgärder som regeringen aviserar i handlingsplanen innebär en välkommen satsning på att utveckla de möjligheter till innovations- och teknikfrämjande upphandlingar som motionärerna tar upp. Enligt utskottets mening framstår de i handlingsplanen beskrivna initiativen som lämpliga åtgärder på området och något behov av ytterligare initiativ därutöver föreligger inte. På denna grund avstyrker utskottet motion Fi5 (mp) yrkande 4.

Upphandling från den bästa kvartilen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om upphandling enligt den s.k. bästa kvartilen-modellen. Motionsyrkandena avstyrks av utskottet därför att övervägande skäl talar mot att ett krav på upphandling ur den miljömässigt eller energimässigt bästa kvartilen införs, särskilt i beaktande av den kritik mot bästa kvartilen-modellen som framförts av myndigheter med expertkompetens på området.

Jämför reservation 4 (v, mp).

Handlingsplanen

I handlingsplanen (s. 25) uttalar regeringen att kriterier för miljömärkning ofta har som ambition att premiera de 25 % av marknaden som har minst miljöpåverkan och att dessa kriterier kan utgöra ett bra underlag för de upphandlare som vill gå längre i sina miljökrav. Samtidigt framhålls det att kraven måste utformas i enlighet med principen om icke-diskriminering och med hänsyn till konkurrensaspekter.

Motionerna

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 3 anför motionärerna att utgångspunkten för statlig upphandling bör vara att miljökrav ställs i upphandlingen. I de fall där det saknas väletablerade miljömärkningar för det som ska upphandlas, anser motionärerna att upphandling ska ske i den bästa kvartilen vad gäller miljöprestanda.

I *motion 2006/07:MJ266* av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 36 anfördes att statligt ägda, byggda och förvaltade byggnader bör energieffektiviseras genom att upphandling endast ska ske från den energieffektivt bästa kvartilen.

Tidigare utredningsarbete

I utredningen *Bilen, Biffen, Bostaden – Hållbara laster och smartare konsumtion (SOU 2005:51)* framfördes förslag på att Miljöstyrningsrådets EKV-verktyg skulle kompletteras så att den s.k. bästa kvartilen-modellen används, vilket innebär att upphandling av produkter eller tjänster görs bland de 25 % av marknaden som har minst miljöpåverkan. Vissa remissinstanser var positiva till förslaget medan andra, bl.a. Nämnden för offentlig upphandling (NOU) och Naturvårdsverket, ansåg att modellen inte var genomförbar. Enligt NOU tillåter lagstiftningen inte att en i förväg uppräta lista på produkter som ligger i den översta kvartilen vad gäller miljöprestanda används i upphandlingar, dels eftersom krav måste utformas och vara avvägda för varje enskild upphandling, dels därför att LOU på grund av principen om icke-diskriminering inte medger att i förväg gjorda urvalslistor används vid offentlig upphandling.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet anser att den kritik mot bästa kvartilen-modellen som framförts av myndigheter med stor kompetens inom området miljöanpassad offentlig upphandling måste beaktas, liksom principen om icke-diskriminering och påverkan på konkurrenssituationen. Vid en sammantagen bedömning anser utskottet därför att övervägande skäl talar mot att krav på upphandling ur den miljömässigt eller energimässigt s.k. bästa kvartilen införs. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi5 (mp) yrkande 3 och MJ266 (v) yrkande 36.

Upphandling av mobiltelefoner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att det ska ställas krav på att lågstrålande mobiltelefoner ska upphandlas. Utskottet avstyrker förslagen med hänvisning till att en utredning ställt sig negativ till möjligheten att införa ett sådant krav.

Jämför reservation 5 (v, mp).

Motionerna

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 7 anförs att det redan i dag bör sättas mål för att öka andelen inköp av lågstrålande mobiltelefoner som uppfyller de s.k. TCO-kriterierna avseende såväl arbetsmiljö- som yttre miljöegenskaper. Enligt motionärerna bör dessa kriterier – av försiktighetsskäl – användas tills vidare i den statliga upphandlingen av mobiltelefoner.

I *motion 2006/07:Fi243* av Max Andersson m.fl. (mp) anförs att staten vid upphandling av mobiltelefoner enbart bör köpa märkta lågstrålande telefoner som uppfyller kraven för s.k. TCO-märkning.

I *motion 2006/07:So464* av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 9 anförs att staten vid upphandling av mobiltelefoner enbart bör köpa märkta lågstrålande telefoner.

Tidigare utredningsarbete

Verket för förvaltningsutveckling (Verva) har på uppdrag av regeringen utrett möjligheterna att upphandla enbart lågstrålande mobiltelefoner som uppfyller bestämda miljö- och hälsokrav. I Vervas rapport till regeringen den 31 mars 2006 (dnr 2006/26) uppger myndigheten att det är möjligt att i enlighet med EG-rätten använda sig av miljömärkning som ett kriterium vid upphandling, och att lagstiftningen medger att det ställs hälso- och miljökrav som avser strålning från mobiltelefoner. Det skulle i princip gå att vid upphandling av mobiltelefoner använda sig av specifikationer som motsvarar ett miljömärkningssystem, men enligt Verva är detta inte praktiskt möjligt eftersom det ännu inte finns några telefoner som certifierats av miljömärkningsorganisationerna.

Finansutskottets ställningstagande

Det utredningsarbete som bedrivits rörande miljökrav vid upphandling av mobiltelefoner har visat att det i nuläget inte är praktiskt möjligt att använda de miljömärkningar som motionärerna hänvisar till. Utskottet noterar dock de möjligheter som finns att inom ramen för svensk och EG-rättslig reglering på området uppställa miljökrav vid offentlig upphandling.

och att därvid använda sig av specifikationer i linje med olika miljömärkningssystem. Utskottet delar regeringens ståndpunkt att den offentliga sektorn bör ställa miljökrav vid upphandling, i den utsträckning detta är möjligt enligt lagen om offentlig upphandling och EG-rätten. Det framstår däremot enligt utskottets mening som mindre lämpligt att i den statliga upphandlingen införa krav som i praktiken gör det omöjligt att upphandla de produkter som avses. På denna grund avstyrker utskottet motionerna Fi5 (mp) yrkande 7, Fi243 (mp) och So464 (mp) yrkande 9.

Upphandling av livsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om särskilda krav vid upphandling av livsmedel. Utskottet avstyrker förslagen med hänvisning till att möjligheterna att ställa miljökrav vid upphandling av bl.a. livsmedel för närvarande utreds inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 6 (v, mp).

Motionerna

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 8 anför motionärerna att målet att 25 % av den offentliga konsumtionen av livsmedel ska avse ekologiska livsmedel 2010, som anges i regeringens skrivelse (2005/06:88) Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010, ska ligga kvar och utgöra ett mål för den offentliga sektorns konsumtion av ekologiska livsmedel.

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 2 efterfrågar motionärerna att det i handlingsplanen ska tas in ett mål för offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel till år 2010 på 25 %. Motionärerna hänvisar till att detta mål tagits upp i regeringens av riksdagen antagna skrivelse Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010 (skr. 2005/06:88).

I *motion 2006/07:Fi213* av Cecilia Widegren (m) anför motionären att svenska djuruppfödare får en konkurrensnackdel gentemot utländska leverantörer i upphandlingssituationer, eftersom de höga kvalitets- och omsorgskraven inom svensk djurhållning innebär högre priser jämfört med produkter från andra länder där kvalitetskraven är lägre satta. Enligt motionären måste LOU ses över för att ge upphandlande enheter möjlighet att ställa krav på att livsmedel som upphandlas uppfyller de krav som ställs på svensk livsmedelsproduktion.

I *motion 2006/07:So464* av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 26 anför motionärerna att stat, kommuner och landsting kan styra livsmedelsproduktionen i ekologisk riktning och bör göra detta i sin offentliga upphandling.

I *motion 2006/07:MJ267* av Annika Carlsson och Ulrika Carlsson i Skövde (c) yrkande 4 anförs att det är viktigt att djur- och miljöomsorgs-aspekter beaktas i de regler som styr upphandling av livsmedel, och att det offentliga bör gå före som goda exempel i dessa avseenden. För att minska svårigheten för lokala småföretagare att konkurrera vid upphandlingar, anser motionärerna att det bör införas en möjlighet att lägga anbud på en del av en upphandling, samtidigt som upphandlingsreglerna behöver förtydligas så att krav på ursprung, livsbetingelser och närproduktion kan ställas vid upphandling.

Finansutskottets ställningstagande

När det gäller kvantitativa konsumtionsmål för upphandling av livsmedel anför regeringen i handlingsplanen, som ovan nämnts, att konsekvenserna av att fastställa övergripande konsumtionsmål måste utredas närmare. Utskottet ansluter sig till regeringens ståndpunkt i denna fråga och avstyrker därmed *motion Fi4* (v) yrkande 2 och *motion Fi5* (mp) yrkande 8.

I fråga om upphandlingskrav för livsmedel noterar utskottet inledningsvis att nuvarande lagstiftning inte tillåter upphandlingsvillkor som kräver att varor ska vara producerade enligt svensk lagstiftning. Däremot är det möjligt att kräva vissa definierade nivåer som motsvarar t.ex. svensk djurskyddslagstiftning. De upphandlande enheter som upphandlar livsmedel har stort utrymme att bestämma lämpliga krav vid dessa upphandlingar, förutsatt att LOU:s regler om bl.a. icke-diskriminering respekteras vid utformningen av kraven. Utskottet delar den syn som regeringen ger uttryck för i handlingsplanen, att den offentliga sektorn bör ställa miljökrav vid upphandling i den utsträckning detta är möjligt enligt lagen om offentlig upphandling och EG-rätten. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att de EG-direktiv om offentlig upphandling som antogs 2004 ger möjlighet att ställa bl.a. miljökrav vid upphandlingar. Upphandlingsutredningen, som presenterat förslag på hur direktiven ska genomföras i svensk lagstiftning, föreslog bl.a. att det i upphandlingslagstiftningen ska anges att upphandlande enheter bör ställa miljökrav vid upphandling. Utredningens betänkande bereds i Regeringskansliet, och finansutskottet anser att det i nuläget inte finns skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet. Därmed avstyrks *motion Fi213* (m), *motion So464* (mp) yrkande 26 och *motion MJ267* (c) yrkande 4.

Fordonsupphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om krav på inköp av miljöbilar vid fordonsupphandling. Utskottet avstyrker förslagen med hänvisning till att regeringen redan har vidtagit åtgärder på detta område.

Jämför reservation 7 (v, mp).

Handlingsplanen

I handlingsplanen (s. 14) uppges att regeringen har pekat ut transportområdet som särskilt viktigt när det gäller miljökrav vid offentlig upphandling, och att det i budgetpropositionen för 2007 angetts att miljökraven i offentliga transportupphandlingar ska skärpas. I december 2006 beslutade regeringen om en ändring i förordningen (2004:1364) om myndigheters inköp och leasing av miljöbilar. Ändringen innebar en skärpning av kravet på statliga myndigheters anskaffande av miljöbilar från 75 % till 85 % av köpta eller leaseade personbilar. Dessutom införs ett krav på att minst 25 % av de utryckningsfordon som köps in ska vara miljöbilar. Av förordningen framgår också att en myndighet som använder miljöbilar som kan drivas med alternativt bränsle ska se till att bilarna i största möjliga utsträckning drivs med förnybara bränslen.

Motionerna

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 9 anförs att det är bra att staten redan i dag har ett mål om inköp av miljöbilar och att nästa steg bör vara att ställa konkreta krav på fordons bränsleeffektivitet vid upphandling.

I *motion 2006/07: MJ391* av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 34 anförs motionärerna att staten bör föregå med gott exempel och i möjligaste mån bidra till en minskad klimatpåverkan. Enligt motionärerna bör andelen miljöfordon i statens upphandling kontinuerligt ökas så att alla bilar som köps in av staten är miljöbilar från år 2010.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet välkomnar de initiativ som regeringen tagit avseende fordonsupphandling och anser att de mål som nu kommer till uttryck i förordningen om myndigheters inköp och leasing av miljöbilar utgör en realistisk och väl avvägd målsättning för det viktiga miljöarbetet på detta område. De åtgärder som efterfrågas av motionärerna bör enligt utskottets mening inte föranleda ytterligare förändringar i regelverket. Därmed avstyrks motionerna Fi5 (mp) yrkande 9 och MJ391 (mp) yrkande 34.

Den statliga inköpssamordningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ett förändrat regelverk för den statliga inköpssamordningen med hänvisning till att en översyn av reglerna aviseras i skrivelsen.

Jämför reservation 8 (v, mp).

Handlingsplanen

När det gäller statliga myndigheter, styrning och kompetens anför regeringen i handlingsplanen (s. 15 f.) att förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning bör ses över, för att undersöka om den kan kompletteras med krav på att ramavtal som överenskomms inom den statliga inköpssamordningen ska innehålla kostnadseffektiva och välformulerade miljökrav. Dessutom bör ramavtalsmyndigheterna ges skräddarsydda utbildningar.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 5 anför motionärerna att regeringens ambition i handlingsplanen, att se över förordningen om statlig inköpssamordning med syfte att undersöka möjligheten att komplettera förordningen med krav på att ställa kostnadseffektiva och välformulerade miljökrav, är alltför defensiv. Enligt motionärerna bör översynen av förordningen syfta till att ta fram relevanta och kraftfulla krav, samtidigt som den statliga inköpssamordningen ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling. Förordningen bör ändras så att detta tydligt framgår.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet anser liksom regeringen att det är viktigt att statliga myndigheter har ett tydligt ansvar för att ställa miljökrav vid upphandlingar, för att frågan ska bli förankrad på ledningsnivå och innebära ett krav på myndigheten att ställa miljökrav i sin upphandling. Ett sådant ansvar ger också mandat för upphandlarna att ställa miljökrav, samtidigt som det kan behövas ytterligare styrning för att ramavtalen ska innehålla fler miljökrav och krav på högre kvalitet. EKV-verktygets miljökrav bör också användas i ramavtal där detta är möjligt. Samtidigt har det framkommit att de miljökrav som hittills ställts i olika ramavtal ofta har utformats på ett sätt som ger liten effekt, och ramavtalsmyndigheternas kompetens i att ställa miljökrav behöver därför höjas. Miljö- och jordbruksutskottet ansluter sig därför till regeringens bedömning att förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning bör ses över och att ramavtalsmyndigheterna bör ges skräddarsydda utbildningar.

Finansutskottets ställningstagande

Enligt finansutskottets mening är de åtgärder som regeringen föreslår i handlingsplanen, när det gäller att utveckla användningen av miljökrav inom den statliga inköpssamordningen, väl avvägda. Utskottet anser inte att den aviserade översynen bör föregripas genom de ändringar som motionärerna föreslår och avstyrker därför motion Fi5 (mp) yrkande 5.

Sociala krav vid upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om sociala krav vid upphandling. Utskottet avstyrker förslaget eftersom det i detta sammanhang saknas underlag för att kunna föreslå åtgärder på området.

Jämför reservation 9 (mp).

Handlingsplanen

I handlingsplanen (s. 21) noteras att några av de remissinstanser som uttalat sig över Naturvårdsverkets förslag även tagit upp frågan om att sociala krav bör ställas vid upphandling. Regeringen anser att det är en viktig fråga, men att det i detta sammanhang saknas underlag för att kunna lägga förslag på området.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 11 anför motionärerna att den sociala dimensionen av hållbar utveckling måste utvecklas när det gäller den offentliga upphandlingen, och att Miljöstyrelserådet bör få i uppdrag att utveckla sociala kriterier som kan användas vid hållbar upphandling.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet delar regeringens uppfattning att frågan om sociala krav i upphandlingar är viktig. Frågor om sociala krav och kriterier vid offentlig upphandling behandlas dock inte inom ramen för regeringens handlingsplan, som har en tydlig inriktning på miljöanpassning av den offentliga upphandlingen. Det saknas därför förutsättningar för att, inom ramen för behandlingen av den av regeringen lämnade skrivelsen, belysa den besläktade men omfattande och mångfasetterade frågan om sociala krav vid upphandling i den utsträckning som krävs för att genomarbetade förslag på området ska kunna framställas.

I detta sammanhang vill utskottet dessutom erinra om att de EG-direktiv om offentlig upphandling som antogs 2004 ger möjlighet att ställa bl.a. sociala krav vid upphandlingar. Upphandlingsutredningen, som presenterat förslag på hur direktiven ska genomföras i svensk lagstiftning, föreslog bl.a. att det i upphandlingslagstiftningen ska anges att upphandlande enheter bör ställa sociala krav vid upphandling i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Utredningens betänkande bereds i Regeringskansliet, och finansutskottet anser att det i nuläget inte finns skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet. Motion Fi5 (mp) yrkande 11 avstyrks därför.

Utbildning och informationsinsatser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utbildning i miljöanpassad offentlig upphandling. Utskottet avstyrker förslagen med hänvisning till att expertorgan på detta område fått mer resurser och bör ges möjlighet att närmare utforma utbildningsverksamheten.

Jämför reservation 10 (v, mp).

Handlingsplanen

I handlingsplanen (s. 20 f.) uppger regeringen att det är svårt att utforma större generella utbildningsinsatser, eftersom olika aktörer har olika behov beroende på vilket område de verkar inom och vilken roll de har i upphandlingsprocessen. Regeringen aviserar dock att åtgärder kommer att vidtas för att öka kunskapen om LOU generellt. Dessutom aviserar regeringen ett antal åtgärder som rör kompetensutveckling för upphandlare. Här anser regeringen att en helpdesk för miljöanpassad offentlig upphandling bör inrättas. Dessutom bör en webbaserad grundkurs i miljöanpassad offentlig upphandling tas fram och erbjudas till upphandlare, och Nämnden för offentlig upphandling (NOU) bör ta fram ett informationsmaterial som lyfter fram möjligheterna att ställa miljökrav och görs tillgängligt för upphandlare. Dessutom bör Miljöstyrningsrådet ta fram ett utbildningsmaterial om offentlig upphandling som ska ingå i befintliga utbildningar.

Regeringen anför vidare att det behövs ett enkelt och effektivt verktyg för upphandlingar med miljökrav. Därför bör målsättningen med Miljöstyrningsrådets EKV-verktyg, ett verktyg som bl.a. innehåller miljökriterier som kan användas i offentliga upphandlingar, tydliggöras. De miljökriterier som finns bör ses över för att få fram en bättre och mer heltäckande uppsättning kriterier, och verktyget bör göras mer användarvänligt. Dess-

utom bör EKU-verktyget återlanseras och marknadsföras aktivt, samtidigt som förhållandet mellan EKU-verktyget och andra kriterier för miljömärkning bör kommuniceras till upphandlarna.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 7 anføres att det är viktigt att öka kunskapen om hur miljökrav vid offentlig upphandling kan ställas även på det ibland bortglömda ledet av underleverantörer. Motionärerna anser att kunskapen om och verktygen för hur miljökrav på underleverantörer kan ställas bör integreras i handlingsplanens fyra strategiska områden.

I samma motion, yrkande 8, framför motionärerna att den budgettekniska kunskapen bland upphandlarna, särskilt när det gäller de långsiktiga positiva effekterna och lönsamheten i kortsiktiga kostsamma miljöinvesteringar, behöver stärkas. Motionärerna föreslår att en särskild satsning görs för att öka kunskapen om hur miljöinvesteringar på sikt blir billigare genom låga driftskostnader och menar att detta bör tas med i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet anför, i fråga om förstärkning av upphandlarnas kompetens när det gäller miljökrav, att bristande kunskap är det största hindret för en miljöanpassad offentlig upphandling. Olika aktörer behöver dessutom olika kunskap, och det är därför svårt att utforma en större generell utbildningsinsats som är lämplig för alla de olika aktörer som är verksamma på upphandlingsområdet. I stället bör ett stort antal korta och skraddarsydda utbildningar för specifika målgrupper utformas och en helpdesk för miljöanpassad offentlig upphandling sätts upp i enlighet med regeringens förslag i handlingsplanen. Kunskap om hur man ställer miljökrav bör integreras i befintliga upphandlingsutbildningar, och en webbaserad grundkurs i miljöanpassad offentlig upphandling bör erbjudas. Dessutom bör ett informationsmaterial om miljökrav, upphandlingslagstiftning och rättsfall tas fram.

Miljö- och jordbruksutskottet anser vidare att målsättningen för EKU-verktyget bör tydliggöras och kvaliteten, innehållet och nivån på miljökriterierna ses över, samtidigt som användarvänlighet och funktionalitet uppmärksammas och EKU-verktyget återlanseras. Sambandet mellan EKU-verktyget och miljömärkningssystem bör tydliggöras. I detta sammanhang pekar miljö- och jordbruksutskottet på Miljöstyvningsrådets roll som expertorgan med ansvar för att ge stöd till upphandlande enheter när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling och ställande av väl utformade, relevanta miljökrav. Utskottet lyfter fram de resursförstärkningar som enligt budgetpropositionen för 2007 ges till Miljöstyvningsrådet. Därmed lämnar utskottet motion Fi4 (v) yrkandena 7 och 8 utan vidare åtgärd.

Finansutskottets ställningstagande

I dag erbjuds särskilda kurser i miljöanpassad offentlig upphandling av Miljöstyrrådet. Utskottet noterar, liksom miljö- och jordbruksutskottet i sitt yttrande, att riksdagen i och med antagandet av regeringens budgetproposition för 2007 har beslutat att tillskjuta utökade resurser för att stärka arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling, bl.a. avseende utbildningsinsatser på området. I budgetpropositionen för 2007 föreslog regeringen att anslaget 34:2 Miljöövervakning m.m. ökas med 10,8 miljoner kronor till 15,8 miljoner kronor för 2007. Regeringen har i budgetpropositionen beräknat totalt 11,7 miljoner kronor per år 2008 och 2009. Enligt utskottets mening innebär detta en välkommen ökning av resurserna och en möjlighet att stärka arbetet på detta område. Hur informationsverksamheten närmare ska utformas bör enligt utskottet avgöras av de myndigheter och organ som har expertkompetens på området, och utskottet anser inte att det är motiverat med några uttalanden i denna fråga från utskottets sida. Därmed avstyrks motion Fi4 (v) yrkandena 7 och 8.

Uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om upphandlingsstatistik. Utskottet avstyrker förslaget med hänvisning till att liknande yrkanden behandlats i utskottet, och avslagits av riksdagen, tidigare under våren 2007.

Jämför reservation 11 (v).

Handlingsplanen

Regeringen uppger att Naturvårdsverket ges i uppdrag att kontinuerligt följa upp utvecklingen av miljökrav vid offentlig upphandling och resultaten av handlingsplanen. I detta arbete bör myndigheten samarbeta med andra berörda aktörer som upphandlande myndigheter och leverantörer.

Regeringen noterar att uppföljning och utvärdering av offentlig upphandling i dag är ett eftersatt område, och att den statistik som finns också är osäker. Det brister också i kunskapen om hur miljökrav vid upphandling formuleras och vilken effekt de får på upphandlingen. Redan i dag gäller att myndigheter med stor betydelse för miljön – sammanlagt omkring 100 myndigheter – är skyldiga att vart tredje år redovisa hur man säkerställer att miljöhänsyn tas vid upphandling. För att få bättre underlag och information föreslår regeringen att fler enkätstudier om användningen av miljökriterier m.m. görs bland upphandlingsansvariga, liksom fallstudier där vissa

upphandlingar granskas mer ingående för att ge en bättre bild av hur miljökrav påverkar upphandlingsprocessen. Dessutom bör de statliga ramavtalen granskas och följas upp.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 9 anfördes att det inte finns någon myndighet som har till uppgift att föra en fullständig statistik över den offentliga upphandlingen. Enligt motionärerna behövs det uppdaterade och tillförlitliga siffror på detta område, bl.a. för att kunna genomföra och följa upp specifika åtgärder som t.ex. miljökrav vid upphandling, och regeringen bör därför utse en lämplig myndighet som får ansvar för fullständig statistik avseende offentlig upphandling, samt för den del som är miljöanpassad.

Tidigare behandling i finansutskottet

Finansutskottet har under våren 2007 behandlat flera yrkanden som rörde statistik om offentlig upphandling (bet. 2006/07:FiU13). Utskottet anförde då att Nämnden för offentlig upphandling (NOU) bl.a. har i uppgift att samla in och bearbeta uppgifter för statistikändamål, enligt 1 § förordningen (1993:98) med instruktion för Nämnden för offentlig upphandling. Uppgifterna samlas in av Statistiska centralbyrån (SCB). De insamlade uppgifterna rör upphandlingar av företag inom försörjningssektorn, statliga myndigheter och försäkringskassor och avser upphandlingar under tröskelvärdena för respektive område. Utskottet uttalade vidare att ansvaret för hanteringen av statistiken åvilade de berörda myndigheterna och att det inte framstod som motiverat med något initiativ från utskottet på detta område. Utskottet avstyrkte därmed de då aktuella motionerna.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet välkomnar de åtgärder för att förbättra statistiken som regeringen aviserar i handlingsplanen och noterar att ansvaret för att ta fram informationen främst kommer att vila på ansvarig myndighet – Naturvårdsverket – i samarbete med bl.a. kommuner och landsting. Utskottet vidhåller därför sin tidigare uttryckta uppfattning att det inte framstår som motiverat med något initiativ från utskottets sida och avstyrker motion Fi4 (v) yrkande 9.

Det fortsatta arbetet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att ge Konkurrensverket i uppdrag att främja miljöanpassad offentlig upphandling. Utskottet avstyrker motionsyrkandet avslås med hänvisning till att Nämnden för offentlig upphandling, som enligt skrivelsen ges i uppdrag att arbeta med miljöanpassad offentlig upphandling, ska integreras med Konkurrensverket under 2007.

Jämför reservation 12 (v, mp).

Handlingsplanen

Regeringen identifierar ett antal aktörer med nyckelroller i det fortsatta arbetet, och uttalar samtidigt att ansvaret för att utveckla den offentliga upphandlingen i dag är otydligt. Regeringen framhåller att det operativa ansvaret för att handlingsplanen genomförs kommer att ligga på Miljöstyrningsrådet. Dessutom är det Miljöstyrningsrådet som bör delta i arbetet med att företräda Sverige i det internationella samarbetet om miljökrav vid offentlig upphandling. Naturvårdsverket ansvarar för att följa olika styrmedels effektivitet när det gäller att nå miljö kvalitetsmålen, och för att kontinuerligt följa upp utvecklingen av miljökrav vid offentlig upphandling. Vidare bör Naturvårdsverket utvärdera och analysera resultatet av uppföljningarna, och med detta som utgångspunkt bör myndigheten ge förslag till det fortsatta arbetet på området. När det gäller de statliga ramavtalen har Verket för förvaltningsutveckling och Ekonomistyrningsverket, som är nyckelaktörer på detta område, ansvar för att handlingsplanens mål och åtgärder integreras i arbetet. Nämnden för offentlig upphandling har tilldelats vissa uppgifter i handlingsplanen, särskilt avseende information och utbildning om möjligheterna att ställa miljökrav, och ska därutöver öka samarbetet med Miljöstyrningsrådet. Sveriges Kommuner och Landsting bör fortsätta sitt arbete med att främja miljöanpassad offentlig upphandling i kommuner och landsting genom t.ex. nätverk, utbildning och informationsinsatser i enlighet med handlingsplanen.

Motionen

I *motion 2006/07:Fi5* av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 12 anförs motionärerna att det saknas en tydlig ansvarsfördelning mellan de berörda aktörerna på området miljöanpassad offentlig upphandling. Enligt motionärerna måste ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling tydliggöras i samband med att mätbara mål utvecklas för allt fler sektorer och myndigheterna som arbetar med upphandling måste ges ett tydligt uppdrag som anknyter till målen för den miljöanpassade upphandlingen. När Nämnden

för offentlig upphandling införlivas i Konkurrensverket måste därför även Konkurrensverket ges ett uppdrag att främja miljöanpassad offentlig upphandling, inom ramen för sitt uppdrag.

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande

Miljö- och jordbruksutskottet anser liksom regeringen att Naturvårdsverket kontinuerligt bör följa upp den miljöanpassade offentliga upphandlingens utveckling, bl.a. resultaten av handlingsplanen, och vid behov samarbeta med andra berörda aktörer. Miljöstyrrådet har det operativa ansvaret för att genomföra handlingsplanen, och utgör stöd- och expertorgan på området miljöanpassad offentlig upphandling. Utskottet noterar också att det på internationell nivå pågår arbete på området miljöanpassad offentlig upphandling, såväl i EU och OECD som inom FN-systemet. Utskottet ansluter sig till regeringens ståndpunkt att Miljöstyrrådet, under ledning av Regeringskansliet, bör delta i arbetet med att företräda Sverige i det internationella arbetet. Med det anförda föreslår utskottet att motion Fi4 (v) yrkandena 6 och 9 samt motion Fi5 (mp) yrkande 12 lämnas utan åtgärd i den mån de inte kan anses tillgodosedda.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet ansluter sig till vad regeringen i handlingsplanen anför om Naturvårdsverkets, Miljöstyrrådets och övriga berörda aktörers roller i arbetet med att utveckla den miljöanpassade offentliga upphandlingen och genomföra de åtgärder som presenteras i handlingsplanen.

I handlingsplanen aviseras att Nämnden för offentlig upphandling ska ges i uppdrag att främja den miljöanpassade offentliga upphandlingen, bl.a. genom att ta fram ett informationsmaterial till stöd för upphandlare som vill ställa relevanta och välformulerade miljökrav i upphandlingar.

I 2007 års ekonomiska vårproposition (prop. 2006/07:100) föreslår regeringen på tilläggsbudget att Nämnden för offentlig upphandling avvecklas per den 1 september 2007 och att tillsynsverksamheten på området offentlig upphandling i fortsättningen utförs av Konkurrensverket. Därför föreslås även att de ändamål och verksamheter som finansieras från anslaget 1:7 Nämnden för offentlig upphandling flyttas från utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning till utgiftsområde 24 Näringsliv. Regeringen beslutade den 21 december 2006 att uppdra åt Konkurrensverket att vidta nödvändiga åtgärder för att inordna NOU:s verksamhet i Konkurrensverket (dnr N2006/11640/NL). Konkurrensverket lämnade den 27 februari 2007 en rapport (Konkurrensverket dnr 745/2006) om den planerade sammanslagningen och redogjorde där för hur överföringen av resurser från NOU till Konkurrensverket kan genomföras. Det framgår inte av vare sig regeringens beslut eller Konkurrensverkets rapport att inordningen av NOU:s verksamhet i Konkurrensverket skulle innebära någon förändring i

NOU:s uppdrag att främja miljöanpassad offentlig upphandling enligt handlingsplanen. På denna grund avstyrker utskottet motion Fi5 (mp) yrkande 12.

Hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling inom EU. Utskottet avstyrker förslaget med hänvisning till att genomförandet i Sverige av EG-direktiv på området för närvarande bereds i Regeringskansliet.

Jämför reservation 13 (v, mp).

Motionen

I *motion 2006/07:Fi4* av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 6 anför motionärerna att det, särskilt med hänsyn till det pågående arbetet med att minska utsläppen av koldioxid både i Sverige och i EU, är lämpligt att klimatanpassa upphandlingen genom att öppna för att det vid upphandlingar tas hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd, så att bl.a. inslaget av miljöfarliga transporter kan minska. Enligt motionärerna har de grundläggande EG-rättsliga principerna som de tillämpats inom offentlig upphandling både motverkat minskade klimatutsläpp från transportsektorn och därigenom hindrat en hållbar samhällsutveckling. Därför anføres att regeringen inom EU bör verka för att det inom offentlig upphandling – av klimatskäl – ska vara möjligt att ta hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling.

Finansutskottets ställningstagande

Av olika artiklar i de nya EG-direktiv om offentlig upphandling som antogs 2004 (2004/17/EG och 2004/18/EG) framgår att det finns möjligheter att beakta miljöaspekter vid offentlig upphandling. Till exempel finns bestämmelser om tekniska specifikationer i artikel 23 punkt 6 i direktiv 2004/18/EG.

Upphandlingsutredningen, som utrett hur direktiven bör genomföras i svensk lagstiftning, konstaterar i sitt slutbetänkande Nya upphandlingsregler 2 (SOU 2006:28) att EG-rätten medger införande av bestämmelser som innebär att den upphandlande enheten bör ställa bl.a. miljökrav eller sociala krav. Utredningen föreslår, som ovan nämnts, att bestämmelser förs in i LOU som anger att upphandlande enheter ”bör” ställa bl.a. miljökrav eller sociala krav vid upphandling, i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. Utredningens förslag är enligt uppgif-

ter från Finansdepartementet för närvarande föremål för beredning i Regeringskansliet. Enligt utskottets mening bör den fortsatta beredningen av utredningens förslag inte föregripas.

Det befintliga regelverket på EU-nivå medger dessutom att hänsyn tas till bl.a. olika former av miljökrav, förutsatt att dessa inte strider mot de grundläggande principerna om t.ex. icke-diskriminering. Enligt utskottets mening saknas det därför skäl att verka för förändringar av regelverket på EU-nivå. Motion Fi4 (v) yrkande 6 avstyrks därför.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling, punkt 1 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om visionen för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 1 och lägger skrivelse 2006/07:54 till handlingarna.

Ställningstagande

Vi anser att regeringens vision för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling, som den presenteras i handlingsplanen, är kraftlös och lägger ribban mycket lågt. Att myndigheter ska följa lagen är en självklarhet och rimligtvis inte något som bör utgöra en del av en vision. Vi menar att det krävs högre ambitioner för det övergripande arbetet. Visionen för miljöanpassad offentlig upphandling bör därför vara att stat, kommun och lands-ting i all offentlig upphandling ställer relevanta miljökrav som utgår från de svenska miljömålen, hållbar utveckling och ett livscykelperspektiv på varor och tjänster. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anført om visionen för arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 1.

2. Kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling, punkt 2 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkandena 1 och 3–5 samt

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkandena 2, 6 och 10.

Ställningstagande

För att den offentliga upphandlingen ska kunna bli hållbar ur ett livscykelperspektiv krävs kraftfulla, tydliga och uppföljningsbara mål. I detta sammanhang är de miljömål som redan fastställts av Sveriges riksdag en given referenspunkt för upphandlingsarbetet. Eftersom upphandling är ett viktigt instrument för att nå de svenska miljömålen, bör alla statliga myndigheter ges i uppdrag att upphandla med utgångspunkt i dessa mål.

Det arbete som har genomförts för att ta fram den handlingsplan som regeringen nu har överlämnat har dessutom resulterat i ett stort antal konstruktiva förslag på hur den offentliga upphandlingen ska kunna bli ett verktyg för stärkt miljöarbete inom den offentliga sektorn. Det får tyvärr konstateras att regeringen i den nu presenterade handlingsplanen väljer att inte genomföra flera av de förslag som framställts av myndigheter med expertkompetens inom miljöområdet. Vi anser att det behövs ytterligare tydliga siffersatta mål för den offentliga upphandlingen och befarar att avsaknaden av konkreta mål i handlingsplanen gör att den inte kommer att vara effektiv.

För att få fart på den offentliga sektorns användning av upphandling som styrmedel för att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion, måste tydliga konsumtionsmål formuleras för den offentliga sektorns inköp. Även om Naturvårdsverkets formulerade mål inte är helt tillfredsställande är de dock ett första steg, och vi ser ingen anledning till att vänta ytterligare med att sätta mål. I stället bör Naturvårdsverkets tre konkreta förslag till konsumtionsmål utgöra ett första delmål, i avvaktan på att ytterligare mål formuleras med sikte på att nå de svenska miljömålen.

Staten kan föregå med gott exempel och ställa ytterligare konsumtionskrav på den egna verksamheten. Kraven på miljöbilar visar att det går om viljan finns, men hittills har inte tillräckligt stark vilja funnits. Ett problem har varit att initiativet till att använda upphandling för att nå miljömål har kommit från Miljödepartementet och dess myndigheter, medan intresset hos Finansdepartementet och dess myndigheter som ansvarar för statens upphandling har varit betydligt svalare. För att bryta detta dödläge behövs betydligt tydligare krav på statens upphandling. Det behövs både en tydlig procentsats, vilket Naturvårdsverket föreslagit, och en tidtabell för när målet ska nås. Vi anser därför att de av Naturvårdsverket föreslagna målen ska ses som en startpunkt för arbetet med att siffersätta miljörelevanta upphandlingskrav. Målen bör komma till användning, i stället för att skrinläggas enbart därför att de har vissa brister.

Det finns ett behov av siffrersatta konsumtionsmål på flera områden, och vi anser därför att handlingsplanen bör kompletteras med konkreta mätbara mål till 2010, som kan följas upp och utvecklas. Mål bör tas fram för byggsektorn, ekologiskt producerade kläder och varor, upphandling av tjänster och transporter samt energieffektivisering.

Ett område där ambitionerna måste höjas är fastställande av konsumtionsmål för inköp av glödlampor, där regeringen uttalar att ”frågan om eventuella konsumtionsmål på produktnivå ska utredas närmare” och därmed visar avsaknaden av ambitioner på detta område. Det hade varit både möjligt och lämpligt att utreda användningen av konsumtionsmål, också på produktnivå, i samband med att handlingsplanen togs fram. När nu detta inte gjorts tappar arbetet i tempo och processen försenas eftersom utredningsarbetet i stället kvarstår. Detta framstår som särskilt olyckligt eftersom handlingsplanen innehåller väl genomtänkta resonemang om t.ex. strategisk uppföljning och utvärdering.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anført om kvantitativa mål för miljöanpassad offentlig upphandling. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motionerna Fi4 (v) yrkandena 1 och 3–5 samt Fi5 (mp) yrkandena 2, 6 och 10.

3. Teknikupphandling, punkt 3 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen om teknikupphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 4.

Ställningstagande

För många varor och tjänster som köps in till offentlig sektor finns det inga miljöbra, energisnåla alternativ. Genom att samla ett större antal inköpare som efterfrågar samma produkt skulle en marknad för sådana varor och tjänster kunna utvecklas. Genom en mer aktiv teknikupphandling skulle miljöprestanda och energieffektivitet kunna öka avsevärt i de varor och tjänster som offentlig sektor köper in. Vi anser därför att regeringen bör ge i uppdrag till berörda myndigheter att genomföra riktade teknikupphandlingar, särskilt där sådana kan leda till att nya produkter når marknaden. Krav på riktade teknikupphandlingar kan också skrivas in i ägardirektiven för statens bolag. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anført om teknikupphandling. Därmed bör riksdagen bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 4.

4. Upphandling från den bästa kvartilen, punkt 4 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om upphandling från den bästa kvartilen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 3 och

2006/07:MJ266 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 36.

Ställningstagande

För oss är det en självklarhet att utgångspunkten för statlig upphandling bör vara att miljökrav ställs i upphandlingen. För varor och tjänster där miljöegenskaper och prestanda är välkända bör det ske omgående, och tack vare det arbete som bedrivits på området är möjligheterna att ställa sådana krav dessutom goda. För många produkter som staten och det offentliga upphandlar finns redan i dag väletablerade miljömärkningar som bygger på vetenskapliga studier. Där det finns sådana märkningar bör upphandling ske i enlighet med de kriterier som gäller för miljömärkningarna.

Det finns också en stor potential för miljöförbättrande åtgärder inom den statliga fastighetsförvaltningen. Genom ett aktivt arbete med energieffektivisering kan den totala energiförbrukningen minska med påföljande positiva effekter för miljön och klimatsituationen. På detta område kan den offentliga upphandlingen spela en viktig roll, genom att det införs krav på att upphandling enbart ska ske från den energieffektivt bästa kvartilen. Vi anser därför att ett krav på upphandling från den energieffektivt bästa kvartilen ska införas och tillämpas inom den statliga fastighetsförvaltningen.

Det har förekommit uppgifter om att företag fuskat med miljöargument i upphandling och överdrivit sina varors miljöprestanda. De oseriösa företag som på detta sätt utnyttjar viljan att handla miljöbra för sina egna syften skapar en osund konkurrens, med orättvisa villkor för de företag som lämnar korrekt information om sina produkter. I detta sammanhang är det också viktigt att beakta regeringens krav att upphandlingskrav inte bör leda till alltför stora administrativa bördor för företagen. Ett sätt att på ett smidigt sätt för alla parter säkra en jämn spelplan, utan onödig administration, är att i upphandling kräva tredjepartscertifiering av att miljöprestanda uppfylls. Detta är lätt gjort om kraven håller sig till kriterierna för vedertagna miljömärkningssystem. Där sådan märkning inte finns bör man kräva att upphandling av varor och tjänster görs i den bästa kvartilen vad gäller miljöprestanda. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen

som sin mening vad vi ovan anfört om miljömärkning och upphandling från den bästa kvartilen. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motionerna Fi5 (mp) yrkande 3 och MJ266 (v) yrkande 36.

5. Upphandling av mobiltelefoner, punkt 5 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om upphandling av mobiltelefoner. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 7 och avslår motionerna

2006/07:Fi243 av Max Andersson m.fl. (mp) och

2006/07:So464 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 9.

Ställningstagande

Ett viktigt område inom den offentliga upphandlingen, där försiktighetsprincipen bör få ett större genomslag än i dag, är upphandlingen av mobiltelefoner. Det bör omgående sättas mål för att öka andelen inköp av lågstrålande mobiltelefoner. TCO Development har i sin märkning av mobiltelefoner tagit fram kriterier för lågstrålande mobiltelefoner. Kriterierna avser både arbetsmiljö- och yttre miljöegenskaper. Dessa kriterier bör – av försiktighetsskäl – användas i den statliga upphandlingen av mobiltelefoner tills vidare. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anfört om upphandling av mobiltelefoner. Med detta bör riksdagen bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 7.

6. Upphandling av livsmedel, punkt 6 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om upphandling av livsmedel. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 2,

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 8 och

2006/07:So464 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkande 26 och avslår motionerna

2006/07:Fi213 av Cecilia Widegren (m) och
2006/07:MJ267 av Annika Qarlssoon och Ulrika Carlsson i Skövde (båda
c) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att det krävs en högre ambitionsnivå när det gäller inköp av ekologiska livsmedel, eftersom det offentliga med sina inköp kan påverka utvecklingen positivt och styra produktionen i ekologisk riktning. I handlingsplanen behövs det därför en tydlig koppling till målet i den antagna skrivelsen ”Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010” (skr. 2005/06:88) för offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel på 25 procent till 2010. Ekologisk produktion är från en samhälls- utgångspunkt ett centralt medel i arbetet med att nå de nationella miljö- kvalitetsmålen, främst Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö och Ett rikt växt- och djurliv men även Grundvatten av god kvalitet. Ekologisk produktion kan också bidra till att uppnå miljö- kvalitetsmålen Ingen övergödning och Begränsad klimatpåverkan. Det mål som redan antagits av riksdagen bör enligt vår mening ligga kvar och få genomslag även i handlingsplanen, som därför bör kompletteras på denna punkt. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan an- fört om upphandling av livsmedel. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motionerna Fi4 (v) yrkande 2, Fi5 (mp) yrkande 8 och So464 (mp) yrkande 26.

7. Fordonsupphandling, punkt 7 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som an- förs i reservationen om fordonsupphandling. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 9 och 2006/07:MJ391 av Peter Eriksson m.fl. (mp) yrkande 34.

Ställningstagande

Staten har i dag ett mål om inköp av miljöbilar. Detta är bra och något som vi har verkat för, men det finns inga skäl att nu låta arbetet på detta område avstanna. Nästa steg i den statliga upphandlingen av bilar bör vara att börja ställa krav på bränsleeffektivitet, där ett bra tak att utgå från vid inköp av bilar kan vara EG-kommissionens krav på utsläpp av högst 130 gram koldioxid per kilometer. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan an- fört om fordonsupphandling. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motionerna Fi5 (mp) yrkande 9 och MJ391 (mp) yrkande 34.

8. Den statliga inköpssamordningen, punkt 8 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om den statliga inköpssamordningen. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 5.

Ställningstagande

Som regeringen påpekar i sin skrivelse står de statliga ramavtalen för en viktig del av statens inköp. I skrivelsen säger sig regeringen vilja se över förordningen om statlig inköpssamordning med syfte att undersöka möjligheten att komplettera förordningen med krav på att ställa kostnadseffektiva och välformulerade miljökrav. Vi menar att detta är en alltför defensiv strategi. I stället borde översynen syfta till att ta fram relevanta och kraftfulla krav, samtidigt som den statliga inköpssamordningen ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling och att förordningen om statlig inköpssamordning ändras så att detta tydligt framgår. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anfört om den statliga inköpssamordningen. Därmed bör riksdagen bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 5.

9. Sociala krav vid upphandling, punkt 9 (mp)

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om sociala krav vid upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 11.

Ställningstagande

En hållbar konsumtion och upphandling handlar inte bara om miljökrav och miljöanpassad upphandling. Den sociala dimensionen av hållbar utveckling måste utvecklas när det gäller offentlig upphandling. Ett stort tryck finns i dag bland upphandlare att jobba med olika typer av sociala frågor (jämför jämställdhet, antidiskriminering, arbetsrättsliga frågor, globala frågor, frågor kring djurhållning) i sin upphandling. Det handlar inte om att jobba

med alla de här frågorna i alla delar av upphandlingen utan om att identifiera olika problemområden i olika delar av sin konsumtion och upphandling och sätta in krav där de är som mest effektiva och verkningsfulla. Miljöpartiet menar att Miljöstyrningsrådet bör få ett uppdrag att utveckla sociala kriterier för en hållbar upphandling.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag ovan anfört om sociala krav vid upphandling. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 11.

10. Utbildning och informationsinsatser, punkt 10 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utbildning och informationsinsatser. Därmed bifaller riksdagen motion

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkandena 7 och 8.

Ställningstagande

Det är av flera skäl viktigt att öka kunskapen om hur miljökrav även kan ställas på underleverantörer vid offentlig upphandling. Detta led glöms ofta bort. Därför bör kunskapen om, och verktygen för, hur miljökrav på underleverantörer kan ställas integreras i de fyra strategiska områdena.

I offentlig upphandling bör det tas större hänsyn till investeringars livslängd och långsiktiga driftskostnader, i likhet med vad som gäller inom den offentliga upphandlingen i Norge. Här kan stora ekonomiska besparingar av offentliga medel göras, inte minst inom t.ex. energieffektivisering. Det som motverkar långsiktigt lönsamma och hållbara inköp är främst att uppköpare, av kortsiktiga budgettekniska skäl, ofta väljer det billigaste alternativet. För att motverka detta, och i stället förbättra förutsättningarna för långsiktigt ekonomiskt och ekologiskt hållbara investeringar, är det viktigt att den budgettekniska kunskapen inom offentlig upphandling stärks i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen. Vi föreslår därför att en särskild satsning och förstärkta insatser görs, inom de fyra strategiska områdena i handlingsplanen, för att förmedla kunskap om hur mer kostsamma miljöinvesteringar genom låga driftskostnader på sikt blir billigare.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anfört om utbildning och informationsinsatser på upphandlingsområdet. Därmed bör riksdagen bifalla motion Fi4 (v) yrkandena 7 och 8.

11. Uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling, punkt 11 (v)

av Ulla Andersson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om uppföljning, utvärdering och statistik avseende offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 9.

Ställningstagande

Det finns i nuläget ingen myndighet som har till uppgift att föra någon fullständig statistik över offentlig upphandling, samtidigt som det finns ett stort behov av att uppdatera och ta fram mer tillförlitliga siffror på detta område för att implementera och följa upp specifika frågor som miljökrav vid upphandling. Enligt SOU 1999:139 uppskattas den offentliga upphandlingen omfatta 320–400 miljarder kronor per år, men detta är osäkra beräkningar som dessutom är närmare tio år gamla. Säkert är att det handlar om betydande belopp som varje år omsätts, och sättet de används på har stor betydelse för samhällsutvecklingen. När frågan tidigare har behandlats av riksdagen har krav på en förbättrad och utbyggd statistik tillbakavisats, trots att bristerna i den nuvarande statistiken är tydliga. Mot bakgrund av detta bör riksdagen nu begära att regeringen utser lämplig myndighet för att ansvara för fullständig statistik för offentlig upphandling och även för den del som är miljöanpassad.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som ovan anförts om en fullständigare statistik över den offentliga upphandlingen. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motion Fi4 (v) yrkande 9.

12. Det fortsatta arbetet, punkt 12 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om det fortsatta arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp) yrkande 12.

Ställningstagande

I regeringens skrivelse diskuteras olika delar av ansvarskedjan när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling. Någon tydlighet om vem som har ansvar för vad ser vi dock fortfarande inte. Naturvårdsverket pekas ut att följa upp utvecklingen, och Miljöstyrningsrådet får i uppdrag att utveckla miljökrav för fler produktgrupper. Vem som har ansvar för att målen för den miljöanpassade upphandlingen nås är dock oklart. I skrivelsen påtalas att EKV-verktygets krav i många fall är för lågt ställda, vilket är problematiskt. Om inte en tillfredsställande nivå på miljökraven kan nås genom Miljöstyrningsrådets försorg kan Miljöstyrningsrådets organisation och styrning behöva ses över.

Vi menar att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras i samband med att mätbara mål utvecklas för allt fler sektorer. Samtliga myndigheter som arbetar med upphandling måste ges ett tydligt uppdrag i förhållande till målen för den miljöanpassade upphandlingen. När Nämnden för offentlig upphandling (NOU) införlivas i Konkurrensverket, måste även Konkurrensverket ges ett uppdrag att främja miljöanpassad offentlig upphandling inom ramen för sitt uppdrag. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anfört om det fortsatta arbetet med miljöanpassad offentlig upphandling. Detta innebär att riksdagen bör bifalla motion Fi5 (mp) yrkande 12.

13. Hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling, punkt 13 (v, mp)

av Ulla Andersson (v) och Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd vid offentlig upphandling. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v) yrkande 6.

Ställningstagande

De nya EG-direktiv om offentlig upphandling som gäller fr.o.m. den 1 februari 2006 (2004/17/EG och 2004/18/EG) ger möjlighet, men inte skyldighet, att ställa miljökrav vid upphandling. I enlighet med EG-direktiven kan miljökrav ställas inom upphandlingens olika faser: kvalificeringskrav, utvärderingskriterier och särskilda kontraktsvillkor under verkställandefasen. Upphandlingen ska göras på ett transparent sätt, och kraven ska vara proportionerliga och överensstämma med övriga grundläggande EG-rättsliga principer. Inom ramen för den pågående översynen av lagen om offentlig

upphandling (LOU), som syftar till att genomföra de nya EG-direktiven, har en offentlig utredning föreslagit bestämmelser som anger att upphandlande enheter bör ställa miljökrav vid upphandling.

Vi välkomnar möjligheten att i ökad grad ställa miljökrav vid offentlig upphandling. Samtidigt menar vi att det redan nu krävs ytterligare åtgärder för att stärka miljöarbetet på EU-nivå. Med anledning av EU:s nyligen antagna klimatmål, att minska utsläppen av växthusgaser med 20 % till 2020 från 1990 års nivå och mot bakgrund av att utsläppen från transporterna ökat dramatiskt både i Sverige och inom övriga EU-länder, anser vi det lämpligt att klimatanpassa upphandlingen genom att i systemet öppna för hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd. Detta skulle utgöra ett viktigt verktyg för att minska transporterna. Att vid en upphandling välja mellan jämförbara likvärdiga alternativ men hindras att välja det närmast i avstånd menar vi i grunden är ett systemfel. De grundläggande principer för offentlig upphandling som utgår från likabehandling och icke-diskriminering samt EU:s princip om fri rörlighet av varor och tjänster utgör grunden för den sanslösa ökningen av transporter i EU och motverkar både minskade klimatutsläpp från transportsektorn och hindrar en hållbar samhällsutveckling. Regeringen bör inom EU:s regelverk verka för att det inom offentlig upphandling av klimatskäl ska vara möjligt att ta hänsyn till koldioxidutsläpp samt avstånd.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi ovan anfört om att verka för att hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd ska kunna tas i högre grad vid upphandling. Därmed bör riksdagen bifalla motion Fi4 (v) yrkande 6.

Särskilt yttrande

Miljöanpassad offentlig upphandling (s)

Pär Nuder (s), Sonia Karlsson (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s), Tommy Ternemar (s) och Jörgen Hellman (s) anför:

Socialdemokraterna har inte framfört några egna motionsförslag i detta ärende, men vi vill ändå ta upp frågor som enligt vår mening bör belysas samt redovisa vår syn på hur målet med en miljöanpassad offentlig upphandling kan förverkligas.

Den offentliga upphandlingen motsvarar i dag 16 % av EU-ländernas sammanlagda BNP och hela 25 % av Sveriges BNP, vilket innebär att kommuner, stat och landsting handlar varor och tjänster för omkring 400 miljarder kronor per år. Den stora omfattningen av den offentliga upphandlingen innebär givetvis att potentialen för att styra den offentliga konsumtionen i miljövänlig och miljöanpassad riktning också är betydande.

Den ambitionshöjning som krävs på miljöområdet, med ökad energieffektivisering och utveckling av miljövänliga produkter, kommer inte att kunna åstadkommas om marknaden lämnas att uppnå detta på egen hand. I stället behövs det en aktiv offentlig sektor som tar ansvar och driver på i upphandlingar och offentliga investeringar. Kommuner liksom statliga bolag och myndigheter kan öka tempot i energieffektiviseringen och produktutvecklingen genom att systematiskt fråga efter ny hållbar teknik, på det sätt som skett när det gäller t.ex. inköp av miljöbilar. Miljöbilsförsäljningen har fått ett genombrott under det senaste decenniet, något som knappast hade inträffat om inte driftiga kommunpolitiker hade genomfört viktiga lokala satsningar på eget initiativ.

Miljöanpassad offentlig upphandling är på väg att slå igenom som ett synnerligen effektivt styrmedel i miljöpolitiken. Inom EU visar sig detta bl.a. genom att alla medlemsländer ska arbeta fram nationella handlingsplaner som en del av den integrerade produktpolitiken. Problemet i dag är inte nödvändigtvis att miljökrav saknas vid upphandlingar – i 60 % av upphandlingarna ställs miljökrav – men däremot att kraven alltför ofta är utformade på ett sätt som gör att de inte får några verkliga konsekvenser i själva upphandlingen.

Frågor om konkurrenskraft och sysselsättning har stått högst på EU:s dagordning sedan Lissabonmötet 2000. Detta konstateras i rapporten Tillväxt och miljö i ett globalt perspektiv, som tagits fram av den statliga Miljövårdsberedningen. Samtidigt konstateras i rapporten att tillväxten inom EU inte har nått förväntade nivåer och att Europeiska kommissionen därför har föreslagit att åtgärderna koncentreras på två uppgifter: stark och hållbar tillväxt och fler och bättre arbetstillfällen.

Miljövårdsberedningen skriver: ”Sverige bör fortsätta verka för att som en delstrategi i EU:s Lissabonagenda föra in mål och åtgärder för att göra Europas offentliga sektor till världens mest *ekoeffektiva* och innovationsdrivande aktör.” Vi socialdemokrater ställer oss bakom den uppmaningen och vill att den offentliga sektorn ska vara en drivkraft i arbetet för en hållbar utveckling.

Den socialdemokratiska regeringen antog på ett tidigt stadium målet att den offentliga sektorn så långt som möjligt ska ställa krav på sociala hänsyn och miljöhänsyn. Nu menar vi att ribban ska höjas ytterligare så att de upphandlande enheterna ska vara skyldiga att, inför varje enskild upphandling, ta ställning till om sociala krav och miljökrav ska ställas. Om den upphandlande enheten beslutar att inte ställa några sådana krav ska beslutet motiveras skriftligt. Vi vill att den borgerliga regeringen går vidare och utreder möjligheterna att införa bindande regler för miljökrav och sociala krav.

Dessutom ser vi att bristande kunskap i dag är ett stort hinder för utvecklingen av den miljöanpassade offentliga upphandlingen, bl.a. eftersom ställande av tuffa krav i förhandlingar kräver ökad kompetens hos dem som ska göra jobbet. Miljöstyrningsrådet spelar en viktig roll som stöd för kompetensutveckling. En viktig del av rådets arbete rör verktyget för ekologiskt hållbar utveckling, EKV-verktyget, som ska underlätta arbetet för inköpare och leverantörer.

Vi socialdemokrater ser också behovet av att den offentliga upphandlingen tar hänsyn till miljöeffekter och sociala effekter under hela produktionskedjan. Ett exempel på detta är att god djuromsorg ska vara en viktig faktor vid upphandling av livsmedel i skol- och omsorgsverksamhet. Det är också viktigt att få fram en enhetlig klimatvarudeklaration som kan vara ett stöd vid upphandling. En sådan deklARATION bör tas fram genom ett samarbete mellan livsmedelsbranschen, energibranschen och transportörerna.

Med utgångspunkt i det utredningsarbete som redan gjorts finns det också andra åtgärder som kan och bör vidtas för att stärka miljöarbetet. Den socialdemokratiska regeringen gav Naturvårdsverket i uppdrag att utforma en handlingsplan för miljöanpassad offentlig upphandling i Sverige. I handlingsplanen rekommenderar Naturvårdsverket bl.a. att hälften av alla glödlampor i offentlig sektor ska bytas ut mot lågenergilampor under perioden 2007–2010, vilket skulle innebära en besparing på 124 miljoner kronor per år samtidigt som koldioxidutsläppen skulle minska med ca 30 000 ton per år. När nu statsminister Fredrik Reinfeldt har förklarat att Sverige inte har någon glödlampsstrategi anser vi socialdemokrater att det är hög tid att Sverige skaffar sig en sådan strategi. Detta skulle i så fall utgöra ett steg mot den höjda ambitionsnivån som enligt oss krävs inom samtliga områden för att bekämpa klimatförändringarna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2006/07:54 Miljöanpassad offentlig upphandling.

Följdmotionerna

2006/07:Fi4 av Ulla Andersson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att handlingsplanen för miljöanpassad offentlig upp-
handling (skr. 2006/07:54) ska innehålla konkreta konsumtionsmål
för byggsektorn, ekologiskt producerade kläder och varor, upphand-
ling av tjänster, transporter samt energieffektivisering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att regeringen i handlingsplanen ska inkludera det
av riksdagen antagna målet för offentlig konsumtion av ekologiska
livsmedel på 25 % till 2010.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att regeringen bör låta myndigheter ta fram konkreta
nationella konsumtionsmål som är utformade för att offentlig sektor
genom upphandling ska bidra till att nationella miljö kvalitetsmål
och klimatmål uppnås.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att regeringen till år 2010 antar inriktningsmålen att
andelen offentliga organisationer som regelbundet ställer miljökrav
ska öka från dagens 60 % till 80 %, samt att andelen statliga ram-
avtal med välformulerade miljökrav som får konsekvenser för vad
som upphandlas ska öka från dagens 63 % till 90 %.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att vidta särskilda åtgärder för att till 2010 för-
dubbla statliga myndigheters miljökrav vid upphandling från 40 %
till 80 %.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att regeringen inom EU bör verka för att det inom
offentlig upphandling, av klimatskäl, ska vara möjligt att ta hänsyn
till koldioxidutsläpp samt avstånd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att i de fyra strategiska områdena integrera tydliga
verktyg för hur miljökrav på underleverantörer kan ställas.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskapen om hur mer kostsamma miljöinvesteringar som genom låga driftskostnader på sikt blir billigare stärks i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen utser lämplig myndighet för ansvar att ta fram och följa upp handlingsplanen med fullständig uppdaterad statistik över offentlig upphandling samt miljöanpassad offentlig upphandling.

2006/07:Fi5 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om visionen för miljöanpassad offentlig upphandling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen bör ge alla statliga myndigheter i uppdrag att utifrån de svenska miljömålen ställa miljökrav i sin upphandling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att där så är möjligt upphandla i den bästa kvartilen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att använda teknikupphandling för att få fram nya produkter och tjänster med bra miljöprestanda.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den statliga inköpssamordningen bör ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling och att förordningen om statlig inköpssamordning ändras så att detta tydligt framgår.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att konkreta konsumtionsmål på produktnivå sätts i linje med Naturvårdsverkets förslag.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ställa miljökrav i samband med inköp av mobiltelefoner som motsvarar TCO-kraven avseende ergonomi, strålning och miljöegenskaper.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inriktningen om minst 25 % inköp av ekologiskt odlad mat ligger fast.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om upphandling av bränsleeffektiva fordon.
10. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med konkreta konsumtionsmål – med utgångspunkt i miljömålen – för den offentliga upphandlingen.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Miljöstyrningsrådet bör få ett uppdrag att utveckla sociala kriterier för en hållbar upphandling.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:Fi213 av Cecilia Widegren (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över lagen om offentlig upphandling för att möjliggöra krav om svenska produktionsregelverk vid upphandling av livsmedel.

2006/07:Fi243 av Max Andersson m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att krav motsvarande de som gäller för s.k. TCO-märkning ska införas vid statens upphandling av mobiltelefoner.

2006/07:So464 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att staten bör gå före i sin egen upphandling och enbart köpa märkta lågstrålande telefoner.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att krav bör ställas i all offentlig upphandling på ekologiskt producerade livsmedel.

2006/07:MJ266 av Lars Ohly m.fl. (v):

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör återkomma med förslag som möjliggör energieffektivisering av statligt ägda, byggda och förvaltade byggnader.

2006/07:MJ267 av Annika Qarlsson och Ulrika Carlsson i Skövde (båda c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att upphandlingsreglerna behöver förtydligas så att detaljerade krav ska kunna ställas vid upphandling.

2006/07: MJ391 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att andelen miljöbilar i statens upphandling stegvis höjs till 100 % 2010.

BILAGA 2

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2006/07:MJU1y

Miljöanpassad offentlig upphandling

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 10 april 2007 berett miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2006/07:54 Miljöanpassad offentlig upphandling jämte följdmotioner.

Miljö- och jordbruksutskottet behandlar i sitt yttrande utöver skrivelsen motionsyrkandena Fi4 (v) yrkandena 1–9 och Fi5 (mp) yrkandena 1–10 och 12.

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen presenteras en handlingsplan för ökade miljökrav vid offentlig upphandling. Som en del i EU:s program för den integrerade produktpolitiken (IPP) har EG-kommissionen uppmuntrat alla medlemsstater att utarbeta nationella handlingsplaner för hur man tänker öka graden av miljöanpassad upphandling. Regeringens handlingsplan innehåller bedömningar av det aktuella läget och mål för de tre kommande åren. Den innehåller även fyra strategiska områden med åtgärder för att nå målen. Vidare förtydligas ansvaret för olika aktörer vad gäller att driva utvecklingen framåt. Uppföljning av handlingsplanen och dess effekter organiseras och systematiseras. Miljökrav vid offentlig upphandling bör öka. Åtgärderna behandlar bl.a. styrning av myndigheter, engagemang av politiker och andra beslutsfattare på lokal och regional nivå, utbildning och stöd till offentliga upphandlare. Riksdagen har mot bakgrund av förslagen i budgetpropositionen för 2007 beslutat att avsätta 10,8 miljoner kronor för att stärka arbetet med miljökrav vid offentlig upphandling. För 2008 och 2009 har motsvarande 6,7 miljoner kronor beräknats för respektive år.

Motionerna

Enligt motion Fi4 (v) yrkande 1 ska handlingsplanen för miljöanpassad offentlig upphandling (skr. 2006/07:54) innehålla konkreta konsumtionsmål för byggsektorn, ekologiskt producerade kläder och varor, upphandling av tjänster, transporter samt energieffektivisering. Vidare ska regeringen i handlingsplanen inkludera det av riksdagen antagna målet för offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel på 25 % till 2010 (yrkande 2). Enligt yrkande 3 bör regeringen låta myndigheter ta fram konkreta nationella konsumtionsmål som är utformade för att offentlig sektor genom upphandling ska bidra till att nationella miljökvalitetsmål och klimatmål uppnås. Vidare yrkas att regeringen till år 2010 antar inriktningsmålen att andelen offentliga organisationer som regelbundet ställer miljökrav ska öka från dagens 60 % till 80 % samt att andelen statliga ramavtal med välformulerade miljökrav som får konsekvenser för vad som upphandlas ska öka från dagens 63 % till 90 % (yrkande 4). Särskilda åtgärder bör vidtas för att till 2010 fördubbla statliga myndigheters miljökrav vid upphandling från 40 % till 80 % (yrkande 5) och regeringen bör vidare inom EU verka för att det inom offentlig upphandling, av klimatskäl, ska vara möjligt att ta hänsyn till koldioxidutsläpp samt avstånd (yrkande 6). Vidare yrkas att tydliga verktyg för hur miljökrav på underleverantörer kan ställas integreras i de fyra strategiska områdena samt att kunskapen om hur mer kostsamma mil-

jöinvesteringar, som genom låga driftskostnader på sikt blir billigare, stärks i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen (yrkandena 7 och 8). Enligt yrkande 9 bör regeringen utse lämplig myndighet för ansvar att ta fram och följa upp handlingsplanen med fullständig uppdaterad statistik över offentlig upphandling samt miljöanpassad offentlig upphandling.

Enligt motion Fi5 (mp) yrkande 1 bör visionen för miljöanpassad offentlig upphandling vara att stat, kommun och landsting i all offentlig upphandling ställer relevanta miljökrav som utgår från de svenska miljömålen, hållbar utveckling och ett livscykelperspektiv på varor och tjänster. Vidare framhålls att regeringen bör ge alla statliga myndigheter i uppdrag att utifrån de svenska miljömålen ställa miljökrav i sin upphandling (yrkande 2). Enligt yrkande 3 är ett sätt att på ett smidigt sätt för alla parter säkra en jämn spelplan utan onödig administration att i upphandling kräva tredjepartscertifiering av att miljöprestanda uppfylls. Detta är lätt gjort om kraven håller sig till kriterierna för vedertagna miljömärkningssystem. Där sådan märkning inte finns bör man kräva att upphandling av varor och tjänster görs i den bästa kvartilen vad gäller miljöprestanda. Teknikupphandling bör användas för att få fram nya produkter och tjänster med bra miljöprestanda (yrkande 4), och den statliga inköpssamordningen bör ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling. Förordningen om statlig inköpssamordning bör ändras så att detta tydligt framgår (yrkande 5). Vidare yrkas att konkreta konsumtionsmål på produktnivå sätts i linje med Naturvårdsverkets förslag och att miljökrav ställs i samband med inköp av mobiltelefoner som motsvarar TCO-kraven avseende ergonomi, strålning och miljöegenskaper (yrkandena 6 och 7). Enligt yrkande 8 ska inriktningen om minst 25 % inköp av ekologiskt odlad mat ligga fast. Nästa steg i den statliga upphandlingen av bilar bör vara att krav ställs på bränsleeffektivitet. Ett tak att utgå ifrån kan vara EG-kommissionens krav på högst 130 g CO²/km (yrkande 9). Regeringen bör enligt yrkande 10 skyndsamt återkomma med konkreta konsumtionsmål – med utgångspunkt i miljömålen – för den offentliga upphandlingen. Vidare framhålls att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras (yrkande 12).

Utskottets ställningstagande

Miljöanpassad offentlig upphandling

När det gäller den i skrivelsen redovisade visionen för vad som ska uppnås på sikt när det gäller krav på miljöhänsyn vid offentlig upphandling ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att myndigheter inom stat, kommun och landsting ställer, så långt det är möjligt enligt lagen om offentlig upphandling och gemenskapsrätten, krav på miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Detta får inte innebära att den administrativa bördan ökar för företag eller att det försvårar för företag, särskilt små, att delta. Offentliga

upphandlare och leverantörer har tillgång till verktyg, utbildningar och annat stöd avseende miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Som regeringen framhåller är det viktigt med en vision som beskriver vad det är som ska uppnås på sikt. En vision ska inte vara tidsatt och inte heller specifikt konkret. Den anger vad man ska sträva mot och ska fungera som en ledstjärna för berörda aktörer genom att uttrycka ett önskat framtida tillstånd vad gäller beteende och stödfunktioner. Med det anförda föreslår utskottet att motion Fi5 (mp) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Som redovisas i skrivelsen finns enligt lagen om offentlig upphandling (1992:1528) (fortsättningsvis LOU) vissa uttryckliga möjligheter att ta miljöhänsyn vid utformningen av tekniska specifikationer. Vid valet av vilket anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga kan kriterier som miljöpåverkan tillämpas. Allmänt gäller att de krav som ställs måste vara förenliga med EG-fördragets grundläggande principer och regler om fria rörligheter, likabehandling, icke-diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet. Vidare måste de kriterier som används för att välja anbud vara kopplade till det som upphandlas.

Den 30 april 2004 trädde två nya EG-direktiv inom upphandlingsområdet i kraft. Det är dels direktiv 2004/17/EG om samordning av förfarandena vid upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, dels direktiv 2004/18/EG om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggtreprenader, varor och tjänster. Som regeringen framhåller verkade Sverige under lagstiftningsarbetet för ökade möjligheter att ta miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Båda direktiven innehåller bestämmelser som gör det möjligt att ta miljöhänsyn, dels vid utformningen av tekniska specifikationer, dels vid bedömningen av vilket anbud som är det ur den upphandlande myndighetens eller upphandlande enhetens synvinkel ekonomiskt mest fördelaktiga, dels genom att ställa särskilda krav på hur kontraktet ska fullgöras. Som framgår av skrivelsen planeras en proposition till juni 2007 med förslag till lagstiftning som genomför direktivens bestämmelser – däribland de nu nämnda – i svensk rätt. När den nya lagstiftningen träder i kraft upphävs LOU. Vidare bör uppmärksammas att Upphandlingsutredningen 2004 i sitt slutbetänkande Nya upphandlingsregler 2 (SOU 2006:28) bl.a. har lämnat ett förslag om att upphandlande myndigheter och upphandlande enheter bör ställa miljökrav i den utsträckning det är påkallat med hänsyn till upphandlingens art. I betänkandet konstateras att en sådan regel enbart är en rekommendation och inte lägger några skyldigheter på de upphandlande enheterna. Som framgår av skrivelsen har betänkandet remissbehandlats och är nu föremål för fortsatt beredning inom Regeringskansliet.

Utskottet gör samma bedömning som regeringen att miljöanpassad offentlig upphandling är ett marknadsbaserat och kraftfullt styrmedel i arbetet med att styra samhället mot en långsiktigt hållbar konsumtion och därmed produktion. Miljökrav ställs i dag inte i den utsträckning som är möjlig. I likhet med regeringen anser utskottet att den offentliga sektorn bör så

långt som möjligt enligt LOU och gemenskapsrätten ställa miljökrav vid upphandling. Det är även angeläget med en handlingsplan med mål och tillhörande åtgärder för att öka miljökraven vid offentlig upphandling. Som regeringen framhåller bör ambitionen vara att minska regelbördan för företag och att fler företag deltar vid offentlig upphandling. Det är därför viktigt att tydliggöra för upphandlande enheter och leverantörer vilka krav som får ställas. Målen och åtgärderna bör följas upp och handlingsplanen bör vid behov revideras. Med det anförda och i avvaktan på den kommande propositionen och den fortsatta beredningen av Upphandlingsutredningens betänkande anser utskottet att motion Fi5 (mp) yrkande 2 kan lämnas utan vidare åtgärd.

Nationella mål m.m.

Som redovisas i skrivelsen bör följande nationella inriktningsmål eftersträvas till 2010:

- Andelen offentliga upphandlingar med välformulerade miljökrav bör öka.
- Andelen statliga ramavtal med välformulerade miljökrav bör öka.
- Andelen myndigheter inom stat, kommun och landsting som regelbundet ställer välformulerade miljökrav bör öka.

De tre inriktningsmålen baseras på Naturvårdsverkets förslag. I likhet med regeringen anser utskottet att statliga myndigheter, kommuner och landsting bör sträva efter dessa inriktningsmål. Det är viktigt att också uttrycka en målsättning som riktar sig mot andelen upphandlingar generellt. Därför bör, som regeringen framhåller, Naturvårdsverkets förslag kompletteras med det första målet. En bestämd procentsats i målen bör inte anges. Anledningen är att det behövs en bättre analys av hur stor andel miljökrav vid upphandlingar som är realistisk att uppnå och uppskattningar av vad olika andelar kan ha för kostnader och nytta. Som framhålls i skrivelsen är det även viktigt att miljökraven är upphandlingstekniskt välformulerade. Miljöstyrrådet är expertorgan vad gäller att ge stöd till offentliga upphandlare att ställa välformulerade miljökrav. De resursförstärkningar som beslutats om enligt budgetpropositionen för 2007 för att kunna utöka stödet till upphandlare att ställa bra miljökrav är härvid av stor betydelse. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi4 (v) yrkandena 4 och 5.

När det gäller eventuella konsumtionsmål på produktnivå vill utskottet anföra följande: Att eftersträva enkelhet och därmed få många offentliga organisationer att arbeta med miljökrav vid offentlig upphandling kan, som regeringen framhåller, vara en bra strategi. Den kan dock även innebära nackdelar. En viktig aspekt i sammanhanget är att det finns många typer av offentliga upphandlare. Exempelvis upphandlar många landsting liknande produktgrupper som kommuner. Statliga myndigheter kanske kan grupperas efter dem som har liknande upphandlingsflöden. Ett viktigt produktområde för kommuner och landsting utgörs av livsmedel. Exempel på

andra stora upphandlingsområden med stor miljöpåverkan är kemikalier, transporttjänster, tunga fordon, offentligt resande, storköksutrustning, byggmaterial, byggtjänster, läkemedel och träprodukter. Som anförs i skrivelsen kan det under dessa omständigheter vara lämpligare att hitta konsumtionsmål för olika upphandlare. Miljöstyrningsrådet har här en viktig roll då rådet genom bl.a. EKV-verktyget, utbildningar och andra former av stöd hjälper offentliga upphandlare att ställa välformulerade miljökrav. Det webb-baserade EKV-verktyget visar vilka miljökrav som kan ställas på olika produktområden. En lämplig väg kan vara att Miljöstyrningsrådet anpassar sin rådgivning genom ”paket” till olika användare. Som regeringen framhåller bör Miljöstyrningsrådet utreda frågan vidare och vid behov återkomma med förslag på konsumtionsmål. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Fi4 (v) yrkandena 1–3 och Fi5 (mp) yrkandena 6–10 lämnas utan vidare åtgärd.

Strategiska områden med åtgärder för att nå målen

I skrivelsen pekar regeringen ut fyra strategiska områden med åtgärder för att kunna nå de nationella målen. Dessa är

- statliga myndigheter, styrning och kompetens,
- engagera politiker och andra beslutsfattare på lokal och regional nivå,
- säkerställ kompetensen bland upphandlare,
- erbjud effektivt och enkelt verktyg.

Som framhålls i skrivelsen är det viktigt att statliga myndigheter har ett tydligt ansvar för att ställa miljökrav vid sin upphandling. Härigenom blir frågan förankrad i verksamheten och innebär därmed ett krav på myndigheten att ställa miljökrav i sin upphandling. Det ger även utrymme och mandat för upphandlarna att ställa miljökrav. Som regeringen vidare anför kan det behövas ytterligare styrning för att ramavtalen ska innehålla fler miljökrav och krav av högre kvalitet. Dessutom bör möjligheten att använda t.ex. EKV-verktygets miljökrav i ramavtal utnyttjas där så är möjligt. Som redovisas i skrivelsen ställs enligt Naturvårdsverkets rapport miljökrav i många ramavtal. Enligt verket kan dock sättet på vilket detta vanligen gjorts ifrågasättas. Ofta har kravet utgjort en öppen fråga som inte kunnat utvärderas. Effekterna av de ställda miljökraven blir då små. Ramavtalsmyndigheternas kompetens i att ställa relevanta och effektfulla miljökrav behöver höjas. Utskottet ansluter sig därmed till regeringens bedömning att förordningen (1998:796) om statlig inköpsamordning bör ses över i syfte att undersöka förutsättningarna för att komplettera förordningen med krav på att ställa kostnadseffektiva och välformulerade miljökrav i de statliga ramavtalen överenskomna inom den statliga inköpsamordningen. Vidare bör ramavtalsmyndigheterna ges skräddarsydda utbildningar.

När det gäller kompetensen bland upphandlare är, som redovisas i skrivelsen, bristande kunskap om hur miljökrav kan ställas det största hindret för en miljöanpassad offentlig upphandling. Olika aktörer (verksamhetsansvariga, miljöexperter, miljösamordnare, upphandlare, inköpare, brukare, leverantörer m.fl.) behöver också olika kunskap – alltifrån grundläggande miljöfakta till detaljerade utbildningar i lagstiftning på området. Detta gör att det är svårt att utforma en större generell utbildningsinsats för att höja kunskapsnivån. Det ideala är snarare att ett stort antal korta och skräddarsydda utbildningar för specifika målgrupper utformas. Som regeringen framhåller bör en helpdesk för miljöanpassad offentlig upphandling inrättas. Kunskap om hur man ställer miljökrav bör integreras i befintliga upphandlingsutbildningar. En webbaserad grundkurs i miljöanpassad offentlig upphandling bör erbjudas. Ett informationsmaterial om miljökrav, upphandlingslagstiftning och rättsfall bör tas fram. Vidare bör, som regeringen framhåller, målsättningen för EKV-verktyget tydliggöras och kvaliteten, innehållet och nivån på miljökriterierna ses över. I detta sammanhang bör även användarvänligheten och funktionaliteten uppmärksammas. Som regeringen anför finns det även skäl att återlansera och marknadsföra EKV-verktyget. Sambanden mellan EKV och miljömärkningen bör tydliggöras. Slutligen vill utskottet erinra om vad som anförts ovan om Miljöstyrningsrådets roll som expertorgan vad gäller att ge stöd till offentliga upphandlare att ställa välformulerade miljökrav och de resursförstärkningar som det beslutats om enligt budgetpropositionen för 2007. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Fi4 (v) yrkandena 7 och 8 samt Fi5 (mp) yrkandena 3–5 lämnas utan vidare åtgärd i den mån de inte kan anses tillgodosedda.

Uppföljning av handlingsplanen mm.

Utskottet anser i likhet med regeringen att Naturvårdsverket kontinuerligt bör följa upp utvecklingen av miljökrav vid offentlig upphandling, bl.a. resultaten av handlingsplanen. Naturvårdsverket bör vid behov samarbeta med andra berörda aktörer, bl.a. upphandlande myndigheter och leverantörer. Ansvaret för att utveckla den miljöanpassade offentliga upphandlingen är i dag otydligt. Som regeringen framhåller kommer det operativa ansvaret för genomförandet av handlingsplanen att ligga på Miljöstyrningsrådet som därmed blir nyckelaktör för att driva utvecklingen framåt. Rådet fungerar som expert dit upphandlare kan vända sig för att få hjälp med hur miljökrav kan ställas. Det är viktigt att rådet noga följer utvecklingen av arbetet med åtgärder och dess effekter för att kunna fungera som bästa stöd för upphandlare över tid. Miljöstyrningsrådet bör även kunna erbjuda näringslivets upphandlare stöd, t.ex. utbildningar.

Som framhålls i skrivelsen har miljöanpassad offentlig upphandling, internationellt sett, länge varit ett viktigt miljöpolitiskt verktyg. Organisationer som FN och OECD har liksom EU program för miljöanpassad

offentlig upphandling. Det är ett prioriterat styrmedel, bl.a. i arbetet med genomförandeplanen från toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 samt i EU:s arbete med en aktionsplan för miljöteknik och en integrerad produktpolitik, IPP. I EU:s strategi för hållbar utveckling anges ett flertal operativa mål, varav ett handlar om ökade miljökrav vid offentlig upphandling. EG-kommissionen har under senare år stärkt utvecklingen av och samordningen kring frågan samt kommer närmast att utveckla en verktygslåda med tips och råd för offentlig upphandling som förväntas bli klar i början av 2008. Utskottet anser i likhet med regeringen att Miljöstyrningsrådet, under ledning av Regeringskansliet, bör delta i arbetet med att företräda Sverige i det internationella samarbetet om miljökrav vid offentlig upphandling.

Avslutningsvis bör även uppmärksammas att regeringen avser att uppdra åt Naturvårdsverket och övriga myndigheter att vidta de åtgärder som framgår av handlingsplanen. Regeringen avser vidare att, i samråd med Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting, i ägardirektiv till Miljöstyrningsrådet uppdra åt rådet att vidta åtgärder och att arbeta enligt vad som anges i handlingsplanen.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Fi4 (v) yrkandena 6 och 9 samt Fi5 (mp) yrkande 12 lämnas utan vidare åtgärd i den mån de inte kan anses tillgodosedda.

Regeringens skrivelse föranleder i övrigt inget uttalande från utskottets sida.

Stockholm den 26 april 2007

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Carina Ohlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Ohlsson (s), Claes Västerteg (c), Ola Sundell (m), Jeppe Johnsson (m), Bengt-Anders Johansson (m), Anita Brodén (fp), Ann-Kristine Johansson (s), Sofia Arkelsten (m), Jan-Olof Larsson (s), Sven Gunnar Persson (kd), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Erik A Eriksson (c), Tina Ehn (mp), Rune Wikström (m), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s).

Avvikande meningar

1. Miljöanpassad offentlig upphandling (s, v, mp)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Tina Ehn (mp), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Vi anser att regeringens vision om vad som ska uppnås på sikt är kraftlös och lägger ribban mycket lågt. Att myndigheter ska följa lagen är en självklarhet och rimligtvis inte något som bör utgöra en del av en vision. Visionen för miljöanpassad offentlig upphandling bör vara att stat, kommun och landsting i all offentlig upphandling ställer relevanta miljökrav som utgår från de svenska miljömålen, hållbar utveckling och ett livscykelperspektiv på varor och tjänster. Vidare anser vi att alla statliga myndigheter bör ges i uppdrag att upphandla med utgångspunkt i de nationella miljömål som Sveriges riksdag har fastställt. För att nå miljömålen krävs politiska styrmedel, och upphandling är ett viktigt instrument för att nå miljömålen.

Det vi anfört med anledning av motion Fi5 (mp) yrkandena 1 och 2 bör ges regeringen till känna.

2. Nationella mål m.m. (s, v, mp)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Tina Ehn (mp), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Vi stöder Naturvårdsverkets förslag på inriktningsmål – att andelen offentliga organisationer som regelbundet ställer miljökrav ska öka från dagens 60 % till 80 % och att andelen statliga ramavtal med välformulerade miljökrav som får konsekvenser för vad som upphandlas ska öka från dagens 63 % till 90 % . Regeringen bör införa dessa i handlingsplanen.

Enligt Naturvårdsverkets rapport 5445 Miljöanpassad offentlig upphandling – en enkätstudie 2004 framkommer att 60 % av de upphandlingsansvariga alltid eller ofta ställer miljökrav vid offentlig upphandling. I denna statistik hamnar statliga myndigheter betydligt efter övriga aktörer med 40 % jämfört med kommunernas 70 % och landstingens 80 %. De statliga myndigheterna hamnar även efter i statistiken gällande andel utbildad personal i miljöanpassad offentlig upphandling med 19 % jämfört med kommunernas 43 % och landstingens 86 %. Mot bakgrund av detta bör i handlingsplanens fyra strategiska områden särskilda åtgärder vidtas för att fördubbla statliga myndigheters miljökrav vid upphandling från 40 % till 80 %.

Det vi anfört med anledning av motion Fi4 (v) yrkandena 4 och 5 bör ges regeringen till känna.

3. Konsumtionsmål (s, v, mp)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Tina Ehn (mp), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Vi anser att handlingsplanen ska kompletteras med konkreta mätbara mål till 2010, som enligt handlingsplanens annars välutvecklade strategi kan följas upp och utvecklas. Mål ska tas fram för byggsektorn, ekologiskt producerade kläder och varor, upphandling av tjänster och transporter samt energieffektivisering.

Därtill är det vår mening att handlingsplanen ska inkludera målet i den antagna skrivelsen Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010 (skr. 2005/06:88) för offentlig konsumtion av ekologiska livsmedel på 25 procent till 2010. Ekologisk produktion är från en samhällselig utgångspunkt ett centralt medel i arbetet med att nå de nationella miljö kvalitetsmålen, främst Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö och Ett rikt växt- och djurliv men även Grundvatten av god kvalitet. Ekologisk produktion kan också bidra till att uppnå miljö kvalitetsmålen Ingen övergödning och Begränsad klimatpåverkan.

Vidare anser vi att miljöanpassad offentlig upphandling ska användas som ett verktyg för att nå de svenska miljö kvalitetsmålen och det nationella klimatmålet. Genom att utveckla konsumtionsmål som svarar mot riksdagens nationella miljö kvalitetsmål blir en miljöanpassad offentlig upphandling ett viktigt verktyg. Sektorsansvariga myndigheter bör lämpligen utreda och snarast till riksdagen presentera förslag på konkreta nationella konsumtionsmål som är utformade för bidragande till uppfyllelse av samtliga 16 nationella miljö kvalitetsmål samt klimatmål. Vi anser mot bakgrund av detta att regeringen bör låta dessa myndigheter ta fram konkreta nationella konsumtionsmål som är utformade för att offentlig sektor genom upphandling ska bidra till att nationella miljö kvalitetsmål samt klimatmål uppnås.

Mål bör redan i dag sättas för att öka andelen inköp av lågstrålande mobiltelefoner. TCO Development har i sin märkning av mobiltelefoner tagit fram kriterier för lågstrålande mobiltelefoner. Kriterierna avser både arbetsmiljö- och yttre miljöegenskaper. Dessa kriterier bör – av försiktighetsskäl – användas i den statliga upphandlingen av mobiltelefoner tillsvi-dare.

När det gäller inköp av miljöbilar bör nästa steg i den statliga upphandlingen av bilar vara att börja ställa krav på bränsleeffektivitet. Ett bra tak att utgå ifrån för inköp kan vara EG-kommissionens krav på högst 130 g CO²/km.

Det vi anför med anledning av motionerna Fi4 (v) yrkandena 1–3 och Fi5 (mp) yrkandena 6–10 bör ges regeringen till känna.

4. Strategiska områden för att nå målen (s, v, mp)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Tina Ehn (mp), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Det är av flera skäl viktigt att öka kunskapen om hur miljökrav även kan ställas på underleverantörer vid offentlig upphandling. Detta led glöms ofta bort. Mot bakgrund av detta bör kunskapen och verktygen för hur miljökrav på underleverantörer kan ställas integreras i de fyra strategiska områdena. Vidare bör kunskapen om långsiktigt hållbara investeringar stärkas. I offentlig upphandling bör hänsyn till investeringars livslängd och långsiktiga driftskostnader öka i likhet med vad som gäller inom den offentliga upphandlingen i Norge. Det är stora ekonomiska besparingar av offentliga medel som härmed kan göras, inte minst inom t.ex. energieffektivisering. Det som motverkar långsiktigt lönsamma och hållbara inköp är främst att uppköpare av kortsiktiga budgettekniska skäl ofta väljer det billigaste alternativet. För att motverka detta och i stället öka långsiktigt ekonomiskt och ekologiskt hållbara investeringar är det viktigt att den budgettekniska kunskapen inom offentlig upphandling stärks i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen. Vi föreslår därför att särskild satsning och förstärkning gällande kunskapen om hur mer kostsamma miljöinvesteringar som genom låga driftskostnader på sikt blir billigare stärks i de fyra strategiska områdena i handlingsplanen.

För många produkter som staten och det offentliga upphandlar i dag finns väletablerade miljömärkningar som bygger på vetenskapliga studier. Där det finns sådana märkningar bör upphandling ske i enlighet med de kriterier som gäller för miljömärkningarna. Regeringens krav att upphandlingskrav inte bör leda till alltför stora administrativa bördor för företagen bör beaktas. Ett sätt att på ett för alla parter smidigt vis säkra en jämn spelplan utan onödig administration är att i upphandling kräva tredjepartscertifiering av att miljöprestanda uppfylls. Detta är lätt gjort om kraven håller sig till kriterierna för vedertagna miljömärkningssystem. Där sådan märkning inte finns bör man kräva att upphandling av varor och tjänster görs i den bästa kvartilen vad gäller miljöprestanda.

Beträffande många varor och tjänster som köps in till offentlig sektor finns det inga miljöbra, energisnåla alternativ. Genom att samla ett större antal inköpare som efterfrågar samma produkt skulle en marknad för sådana varor och tjänster kunna utvecklas. Genom en mer aktiv teknikupphandling skulle miljöprestanda och energieffektivitet kunna öka avsevärt i de varor och tjänster som offentlig sektor köper in. Regeringen bör ge i uppdrag till berörda myndigheter att genomföra riktade teknikupphandlingar, särskilt där sådana kan leda till att nya produkter når marknaden. Krav på riktade teknikupphandlingar kan också skrivas in i ägardirektiven för statens bolag.

När det gäller den statliga inköpssamordningen anser vi att den av regeringen aviserade översynen av förordningen om statlig inköpssamordning bör syfta till att ta fram relevanta och kraftfulla krav samtidigt som den statliga inköpssamordningen ges i uppdrag att aktivt arbeta för miljöanpassad upphandling och att förordningen om statlig inköpssamordning ändras så att det tydligt framgår.

Det vi anfört med anledning av motionerna Fi4 (v) yrkandena 7 och 8 samt Fi5 (mp) yrkandena 3–5 bör ges regeringen till känna.

5. Uppföljning av handlingsplanen m.m. (s, v, mp)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Wiwi-Anne Johansson (v), Lena Hallengren (s), Tina Ehn (mp), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Vem som har ansvar för att målen för den miljöanpassade upphandlingen nås är oklart. Vi menar att ansvaret för miljöanpassad offentlig upphandling måste tydliggöras i samband med att mätbara mål utvecklas för alltfler sektorer. Samtliga myndigheter som arbetar med upphandling måste ges ett tydligt uppdrag i förhållande till målen för den miljöanpassade upphandlingen.

Det finns ingen myndighet som har till uppgift att föra någon fullständig statistik över offentlig upphandling. Det finns ett stort behov av att uppdatera och ta fram mer tillförlitliga siffror på detta område för att implementera och följa upp specifika frågor som miljökrav vid upphandling. Det handlar om betydande belopp som varje år omsätts, och sättet de används på har stor betydelse för samhällsutvecklingen. Mot bakgrund av detta bör riksdagen begära att regeringen utser lämplig myndighet för att ansvara för fullständig statistik för offentlig upphandling samt för den del som är miljöanpassad.

Med anledning av EU:s nyligen antagna klimatmål, att minska utsläppen av växthusgaser med 20 % till 2020 från 1990 års nivå och mot bakgrund av att utsläppen från transporter ökat dramatiskt både i Sverige och inom övriga EU-länder, anser vi det lämpligt att klimatanpassa upphandlingen genom att i systemet öppna för hänsyn till koldioxidutsläpp och avstånd. Detta skulle utgöra ett viktigt verktyg för att minska transporterna. Att vid en upphandling välja mellan jämförbara likvärdiga alternativ men hindras att välja det i avstånd närmaste menar vi är i grunden ett systemfel. De grundläggande principer för offentlig upphandling som utgår från likabehandling och icke-diskriminering samt EU:s princip om fri rörlighet av varor och tjänster utgör grunden för den sanslösa ökningen av transporter i EU och motverkar både minskade klimatutsläpp från transportsektorn och hindrar en hållbar samhällsutveckling. Regeringen bör inom EU:s regelverk verka för att det inom offentlig upphandling av klimatskäl ska vara möjligt att ta hänsyn till koldioxidutsläpp samt avstånd.

Det vi anfört med anledning av motionerna Fi4 (v) yrkandena 6 och 9 samt Fi5 (mp) yrkande 12 bör ges regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Miljöanpassad offentlig upphandling (s)

Carina Ohlsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Jan-Olof Larsson (s), Lena Hallengren (s), Aleksander Gabelic (s) och Maria Östberg Svanelind (s) anför:

Vi har valt att i detta ärende inte föra fram några egna motionsförslag. Vi önskar ändå redovisa vår syn på hur man kan förverkliga en miljöanpassad offentlig upphandling.

Den offentliga upphandlingen motsvarar i dag 16 % av EU-ländernas sammanlagda BNP och hela 25 % av Sveriges BNP. Från svensk sida betyder det att kommuner, landsting och stat handlar varor och tjänster för omkring 400 miljarder kronor varje år. Detta är en betydande konsumtion och här finns, vilket alla snabbt inser, en enorm potential för ett ökat miljöpolitiskt inflytande.

Genom att systematiskt fråga efter ny hållbar teknik kan kommuner och statliga bolag och myndigheter öka tempot i såväl den egna energieffektiviseringen som i det privata näringslivets produktutveckling. Uppgiften kan inte åläggas marknaden, det klarar den inte på egen hand. En aktiv offentlig sektor krävs som driver på i upphandlingar och offentliga investeringar. Ett gott exempel är genombrottet för miljöbilsförsäljningen under det senaste decenniet. Utan driftiga kommunpolitiker som på egna initiativ genomförde lokala satsningar, hade dagens stora utbud av miljöbilar knappast funnits på marknaden.

Miljöanpassad offentlig upphandling är på väg att slå igenom som ett synnerligen effektivt styrmedel i miljöpolitiken. Det uppmärksammas allt oftare i centrala politiska sammanhang. Inom EU ska alla medlemsländer arbeta fram nationella handlingsplaner som en del av den integrerade produktpolitiken. Redan i dag innehåller ca 60 % av alla upphandlingar miljökrav. Men problemet är att de inte omsätts i praktiken; många krav formuleras på ett sätt som inte ger konsekvenser i själva upphandlingen.

Den statliga Miljövårdsberedningen tar i sin nya rapport Tillväxt och miljö i ett globalt perspektiv upp problemet med prioritering av miljökraven. Beredningen konstaterar att konkurrenskraft och sysselsättning har stått högst på EU:s dagordning sedan Lissabonmötet 2000.

Tillväxten har dock inte nått förväntade nivåer, och kommissionen föreslår därför i Nystart för Lissabonstrategin att åtgärderna koncentreras på två uppgifter: stark och *hållbar* tillväxt och fler och *bättre* arbetstillfällen.

Miljövårdsberedningen skriver: "Sverige bör fortsätta verka för att som en delstrategi i EU:s Lissabonagenda föra in mål och åtgärder för att göra Europas offentliga sektor till världens mest *ekoeffektiva* och innovationsdri-

vande aktör.” Från socialdemokratisk sida ställer vi oss bakom den uppmaningen. Vi vill att den offentliga sektorn ska vara en drivkraft i arbetet för en hållbar utveckling.

Den socialdemokratiska regeringen antog på ett tidigt stadium målet att den offentliga sektorn så långt som möjligt ska ställa krav på sociala hänsyn och miljöhänsyn. Vår ambition är nu att höja ribban ytterligare: Vi vill att de upphandlande enheterna ska vara skyldiga att inför varje enskild upphandling ta ställning till om sociala krav och miljökrav ska ställas. Om den upphandlande enheten inte ställer krav, ska beslutet motiveras skriftligt. Vi vill att den borgerliga regeringen går vidare och utreder möjligheterna att införa bindande regler för dessa krav.

Tuffa krav i förhandlingar kräver ökad kompetens hos dem som ska göra jobbet. Kunskapsbrister är i dag ett stort hinder i utvecklingen av den miljöanpassade offentliga upphandlingen. Miljöstyrningsrådet har här en viktig roll och behöver sannolikt utökade anslag för att kunna bistå med aktuell information. Rådet ansvarar bl.a. för EKU-verktyget (verktyget för ekologiskt hållbar upphandling) som ska underlätta arbetet för inköpare och leverantörer.

Vi socialdemokrater vill också att den offentliga upphandlingen tar hänsyn till miljöeffekter och sociala effekter under *hela* produktionskedjan. Som exempel kan nämnas vikten av god djursorg när livsmedelsprodukter köps in till skolor och omsorgsverksamhet. En enhetlig klimatvarudeklaration skulle vara till stor hjälp, förslagsvis framtagen av livsmedelsbranschen, energibranschen och transportörerna.

Naturvårdsverket fick i uppdrag av den socialdemokratiska regeringen att utforma en handlingsplan för miljöanpassad offentlig upphandling i Sverige. Ett av de mål som handlingsplanen föreslår för 2007–2010 är att hälften av alla glödlampor i offentlig sektor ska bytas ut mot lågenergilampor. Trots utgifter för inköp och elförbrukning innebär förslaget en årlig besparing på 124 miljoner kronor per år. Koldioxidutsläppen skulle minska med ca 30 000 ton per år. Statsminister Fredrik Reinfeldt har förklarat att Sverige inte har någon glödlampsstrategi. Vi menar att Sverige i så fall bör skaffa sig en sådan. I kampen mot klimatförändringarna krävs höjd ambitionsnivå inom samtliga områden.